

SIMPLICIUM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELA-
TORVM, QVORVM IN
MEDICINA VSVS
EST, HISTORIA,

Hispanico sermone descripta à D. NICOLAÒ
MONARDIS, Hispalensi Medico,

*Latio deinde donata, & annotationibus, iconibusque
affabrè depictis illustrata à CAROLO
CLVSIO Atrebate.*

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXIX.

MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELA-
TORVM IN
MEDICINA VSUS
HISTORIA

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI Regis Hispan. &c. Ducis Brab. &c. Privilegio cautum est, ne quis ante quadriennium citra Christophori Plantini voluntatem, librum De Simplicibus medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in Medicina vsus est, &c. imprimat, aut alibi impressum importet, venalemve habeat, intra omnes ditionis eius fines; qui secus faxit, confiscatione librorum, & pœna fisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latius patet in ipso diplomate.

Subsig-

L. de Witte.

ARTIFICI
EX OFFICIO Christophori Plantini
Archicamerarii
M. D. C. C. C. C.

M E D I C A M E N T O R V M

E X N O V O O R B E D E L A T O -
R V M , Q V O R V M I N M E D I C I N A
V S V S E S T , H I S T O R I A .

Copal & Anime.

V O resinarum genera multum similia
ex Hispania noua adferuntur, quorum
vnum Copal vocatur, alterum Anime.

C O P A L resina est admodum can- Copal.
dida, & lucida, & transparentis, magnis
fragmentis, Diacitri valde transparentis

haud dissimilibus, satis odorata, sed non perinde vt Anime.
Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, eamque
ob causam Sacerdotibus in templis suis frequenti in vsu, ad-
eò, vt cum Hispani nostri primum eò appellerent, huiusmo-
di suffitibus naribus eorum admotis exciperentur.

V T I L I S est ad frigidos capitis morbos, & Thuris, aut
Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida primo.
Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

A N I M E arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thu- Anime.
ris colorem nonnihil vergens, verum Copali magis oleagino-
sa. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ confracta
luteum colorem ostendunt instar resinae: gratissimi ac sua-
uissimi est odoris, & prunis imposta, facile consumitur.

D I F F E R T ab Anime Orientali, quòd neque tam Anime ori-
candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis t.le.
fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Cha-
rabe seu Succini speciem esse suspicati sint, quam Ambarum Ambarum
colliquatam nuncupant, è quo sphaerulae precarie tornantur, colliquatam.
cum nihil sit minus: nam Charabe Bitumen est, cuius ma- Charabe, &
gna fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruuntur, eius natales.

4
 vtpote quod è fontibus in ipso mari manat, Bituminis modo, atque aëri expositum, statim cogitur & dēfatur, vt con-
 iicere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in
 fragmentis illis conspiciuntur. Vnde eorum error colligitur,
 qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus
 Barbarus vir doctissimus, ait Anime Orientale colligi vici-
 nis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomi-
 ne, Anime vocari.

Succinum
 non est la-
 chryma.

Anime A-
 mericum.

NOVÆ Hispanie Anime colligitur ex arboribus me-
 diocris magnitudinis, per incisionem, Thuris aut Masti-
 cis modo.

Anime fa-
 culiatis.

HVIUS vsus est in plerisque, sed capitis præsertim
 morbis, à frigiditate prouenientibus, & defluxionibus pur-
 gationes subsequentibus, cubiculis per hiemem (etenim aë-
 rem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem
 volentibus, suffitis, quin etiam ipso capite, si qui cephalæa &
 hemicrania laborant: nam caput roborat.

MISCETVR emplastris & Ceratis, vbi roborare, &
 frigidos humores, statusq; resoluerè opus est. Thuris vicem
 supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum ro-
 borat, emplastrum modo adhibitum, atque etiam ipsum ven-
 triculum reliquasque partes nervosas, Cerati modo, tertia
 parte cere admixta; atque sic gestatum diutius, & subinde
 renouatum, frigiditatem è quacumque corporis parte elicit
 Calida est secundo gradu, humida primo.

Xolochco-
 palli,
 Copalca-
 huil.

Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum
 rugosum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri simile: alte-
 rum, multo præstantius, Copalcahuil, quod plerique myrrham exi-
 stimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim
 concrescit.

* Quiplura de Orientali Anime voler, legat nostras annotationes
 in cap. 8. lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Ani-
 me fragmento, quod aliquot uncias pendebat, donatus sum ante bien-
 nium à doctissimo Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi.

Toçot-gue-
 bit.

Refert Fragosus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot-gue-
 bit, id est, lignum desiderij seu exoptatum, dictam, Populo similem,
 summi candoris, cuius materies, ob candorem, læuorem, & splendo-
 rem, sum-

TACAMAHACA.

gam, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice nascitur gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo istic vtuntur, vt nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTVR item ex Noua Hispania, aliud gummi seu resinæ genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod nomen apud Hispanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus rubeus est, Pæoniæ seminis modo. *Populus balsamifera L. Cl. 22.*

PLVRIMVS huius vsus est apud Indos, præsertim in tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter resoluit, maturat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idem esse putent) vnguibus albis, vti Ammoniacum, odore graui, atque etiam sapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admodum mota, mulieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico emplastrum modo imposta, vterum suo loco retinet: atque huius vsus ad eum malieribus est familiaris, vt ab eis maxima ex parte absumatur, quandoquidem efficacia experiantur eius remedia, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnullæ delicatiores ambarum & moschum addunt. Maxime utilis est, ad resoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes, emplastrum modo adhibita: Eiusdem est efficacia in tumoribus frigidis, quoniam eos resoluit, maturat, & absumit ilico. Non liquefcit, sed ita tenaciter semper adheret, vt auferri, nisi opere absoluto, non possit.

EXPERIMENTO comprobatum est, qualescumque defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus imposta cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, imposta: atque si hac dens corruptus vstuletur,

prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris vt
emplastrum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
stomachi-
cum.

Ex ea, styracis tertia parte, & ambari momento, fit
emplastrum stomacho longè vtilissimum: siquidem eum ro-
borat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatu discutit.
Eodem modo cerebro imposita, eum roborat, & dolores au-
fert. Magna est efficacia, in doloribus coxendicis, & omni
articulorū morbo, præsertim si ab humoribus frigidis aut mi-
xtis proueniant: quoniam eius resolutio adstrictionis parti-
ceps est, qua de causa mirum in modum partes roborat.

SOLA, iuncturarum aut neruorum vulneribus imposi-
ta, ea curat: nam statim suppurat & spasnum prohibet. ego
tertiam partem cera admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeò celebris est eius vsus, vt plebs ad qua-
lemcumque dolorem aliud remedium non norit, modò non
sint inflammationes admodum calida: sed & in his admo-
dum vtilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum qui
supererat humorem. Calida est initio tertij gradus, multa
adstrictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem &
Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahaca, sed splendi-
dior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicta, quod
nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahaca,
sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideoque tenax sine
multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentum no-
uum est, quod decem annis elapsis primùm huc illatum est.

Caraña fa-
cultates.

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis dolori-
bus. Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare
solet, & minore temporis spatio vires suas exerit: sic vt quos
Tacamahaca non curarit, Caraña sanet. Exemplū vidimus
in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium
mouere non poterat, tametsi Tacamahaca vsus esset: sed
postquam

postquam Caraña vii cœpit, triduo sanitati restitutus est.

MIRA est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facile eos curat, modo nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis neruorum & cerebri dolores valde utilis: Vulneraq; recentia, neruorum præsertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimat, ad aures atque temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vti superiores, vulneratis arboribus.

SED ex eadem Carthagine noui regni provincia, allata ad nos est Caraña quedam purior, & Balsami modo limpida, superiore multo præstantior, vtilior, & odoratior.

Caraña purior.

Oleum Cicinum.

GELISCO noua Hispania provincia, oleum seu liquor quidam adsertur, cui, oleum ficus infernalis Hispani nomen indiderunt, eo quod ex arbore cum fructu, tum foliis simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob soli vbertatem, excrecente, elicitur.

Oleum ficus infernalis.

EADÈM verò ratione hæc oleum Indi eliciunt, quam docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est. contuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto. Hæc eliciendorum oleorum ratio est seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum eo modo quam expressione facilius elicitur.

Oleorum eliciendorum ratio.

MAGNIS viribus pollet istud oleum, veluti experientia, & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis provenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatuq; discutit, præsertim in ventris, eamq; ob causam non modo in Anasarca vtile sed in omnibus hydropisis generibus, si venter eo inungatur, & aliquot gutta vino aut alio liquore comodo excepta sorbeantur;

Olei cicini facultates.

beantur; etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttula sumantur. Efficacius subuenit Ilei doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modo à causa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, si aliquot huius olei guttula pingui iure gallina dissoluta sumantur. Partes corporis contractas, si eo inungantur, curat, nervos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinètur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: prodest auriu doloribus, & omnibus cutis vitis, varosq, mulierib. plerumq, infestos illitu expurgat.

CALIDVM est initio tertij gradus, humidu secundo.

RICINVS AMERICVS.

Jatropha Curcas

Linnei Class. 21.

*Lignons d'Inde, Grains de Tili
ou Grains des Moluques.*

Hoc Ricini

Hoc ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cepit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu siliqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obsita, vt in vulgari, sed læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrum tamen & non maculosum vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiam si dimidia tantum vnus grani pars sumatur, valenter superne & inferne purgare referebat qui mihi dabat, & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre memini, dum Hispanias peragrarem, circa Malaxam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimis Baticæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno purari solent. Exactissime sanè conueniebant Dioscor. descriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruasse. An verò his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, planè ignoro, cum is qui inde fructum eum attulisset, arboris formam describere non posset, & eum siccum, qualem hîc exhibeo, dumtaxat viderim.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus, quia pici nauali similis est, sed seuum admiscet, vt melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, alba & nigra.

Nos eo Bitumine vtimur in vteri morbis, quod eum suffocatione liberet, naribus admotum, aut vuluæ inditum.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in primo.

Ambarum.

Nunc mittit nobis Florida noui orbis prouincia Ambar quod vocant Griseum, idque in littus erectum inuenitur a Canaual ad promontorium vsque D. Helena.

Varia est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, illico densatur, vt solent pleraque, quæ

sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

SOLVS Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminere, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimūq; id esse, quod à piscibus deuoretur.

Ambar non est sperma Balenæ.

INDE conuelliur eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans nonnumquam deuorant, alimentum esse existimantes.

VERVM est, meo tempore Balenam circa Canarias, quas fortunatas insulas putant, captam, in qua inuenta sunt plus quàm quatuor Ambari libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

NON desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris litus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio mensibus maturefcit, & odoratus est, quem decidentem vorant Balenæ, quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit.

Ambari delectus est.

OPTIMI delectus est, vt nonnihil ad rubedinem tendat, album non equè bonum, nigrum deterrimum.

EXCALFACIT, resoluit, roborat, quocumque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, quæ illi facultatem emolliendi tribuit.

Ambari facultates.

VARIÆ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florū mali Arantij siue Assyrij in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & neruos, & frigidos qui infracti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alyptamusi ata assiduè gestatum.

EIVS solius, aut cum moscho & ligno aloës permixti olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vi-

gor & cordis vires reficiuntur : ideoque in pestis contagis eius odor adprime utilis est , nec minus his qui frigidus defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quod illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos lentoq; humores, quibus plurimum abundat, extenuet, siue cibis indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro cordisq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur.

SCOBIMagnetis, galbanoque miscetur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat : eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentis, suffocationibus vero, in Liquid-ambar dissolutum, & xylo exceptum, vterique ori inditum.

STERILITATI à frigidis humoribus orta, hac compositione mederi soleo, quae recipit Ambari partes duas, rasura eboris tenuissimè trita vnam, pulueris ligni aloës partem dimidiam, cum algaliæ momento fiunt catapotia, quorum tria pendentia drachmam vnã singulis triduis dabuntur, & emplastrum vmbilico, pessum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius vti decet.

Catapotia
pro sterili-
bus.

Ex eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti forma, quod stomacho adpositum, eum doloribus liberat & excalfacit. Ex eadem massa facta pilula, & mane sumpta, flatu discutiunt, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant : idem praestat ex vino odorifero mane sumpta hac massa.

Emplastrum
ex ambaro.

Catapotia
alia.

TRITVM ambar & cera lutea exceptum, cordis regioni utilissimè imponitur, ad sedandos dolores à flatibus aut alia quauis causa (modò calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholici laborantibus etiam conuenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura suffiantur,

suffiantur, aut cerebrum, totaque spina eo inungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis nervos et cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, siquidem eos excitat, & si assidue id odorentur, non tam facile, neque tam vehementer eo morbo corripiantur.

ILLUD admiratione dignum, quod Simeon Sethi scribit. Siquis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebrui ferri; si verò iniiciatur vino, maximè inebriare.

Liquid-ambar & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quiddam, quod oleum de Liquid-ambar, vocamus, ad nos ex Hispania noua adferuntur, vtrumque odoratissimum, præsertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odoris.

EST verò Liquid-ambar resina collecta per incisionem ex arboribus vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius folia hederaceis similia sunt, Ocoçol Indi vocat, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-ambar eiacularur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suauius & diutius spirer in suffitibus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est aëris odor, adeò vt Hispani primum eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeò eas aromatisferas esse arbores existimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam infertur Liquid-ambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & dolis eo impletis: eo etenim hic vtimur in suffitibus, odoramētis, pastillis, Styracis liquidæ loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus est, vt celari, etiam suffitibus nõ additum, non possit, & totas ædes, si eius sit copia, atque adeò plateas suo odore impleat.

PLVRIMVS in medicina eius vsus est: nam calfacit, roborat, resoluit, & anodinum est. Cerebrum, per se illi-

tum, aut

Ambar inebriat.

Liquid-ambar.

Ocoçol.

Liquid-ambar facultates.

tum, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, vt emplastrum impositum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, stomachici modo adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuvat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CUM Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus prædictis morbis maximè prodest, eiusq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & eo loco posito, vt per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquid-ambar nuncupant, elicatur, multo perfectissimum, eoq; longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, vt maiorem quãtitatẽ colligant: nam chirothecis imbuendis plurimum absimitur.

Oleum de
Liquid-ambar.

V T I L E est medicamentum ad plerosque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, et omnem tumorem emollit: atque vteri tumoribus, obstructionibus prodest, mensesq; prouocat. Calidum serè in tertio excessu.

Eius facultates.

SCIENDUM tamen est, plerosque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris comminutis et coctis, pinguedinem innatantem colligunt, venduntque pro legitimo.

EIVS arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibus & stragulis, ab Indis inferuntur, odoris gratia, in eumque vsum Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

LAVDATISSIMVS ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hispania noua elicatur ex arbore Punica malo maiore, cuius folia vtri-

Balsamum.

folia vrticae similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Gomara Zilo] vocant.

Balsami ex-
trahendi du-
plex ratio.
Prior.

Alter.

FIT autem duobus modis. Vno, multis incisuris vuln-
rato arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat,
tenax, subalbidus, excellentissimus & perfectissimus, sed
adeò pauca quantitate, vt ad nos non inferatur. Altero, In-
dis admodum familiari, in eliciendis succis ex quauis arbo-
re. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minu-
tim concisos, in lebetem amplissimum iniiciunt, multa de-
super adfusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum sa-
tis esse putant, igne sublato frigescere sinunt, & conchyliis
oleum supernatans colligunt. Id verò est, quod in has regio-
nes inuehitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente,
odoris suauissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fi-
ctilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiem pe-
netrans.

IN medicina huius vsus receptus est, non nuperrimè, sed
statim eo ferè tempore quo Hispania noua nobis patefacta
est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo glutina-
re animaduertent, illos statim imitari cœperunt.

Balsami æ-
stimatio.

CVM primùm in Hispaniam illatum est, ob eius insi-
gnes facultates magna fuit, vt decet, æstimatione: eius vnc-
cia nunc viginti, nunc decem ducatis æstimabatur; at nunc
temporis eius libra non pluris quàm tribus aut quatuor du-
catis æstimari solet. Romam primùm delatum, eius vncia
centum ducatis venit: postea, tanta eius quantitate illata,
vilescere cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet
in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere.
Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admiraban-
tur atque requirebant: postquam verò eius imminutum est
pretium, non æstimatur, cum tamen idem Balsamum sit
quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

ET sanè, licet nihil aliud nobis intulissent Indiæ, quàm
hoc mira-

hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis inuestigãdis non inutilis existimandus est: etenim iam multis annis perit id Balsamum quod in Aegypto nasci solebat, nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. eius loco Balsamum noua Hispania dedit, quod in eo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius effectus & utilitates consideremus.

TRIPARIAM verò in medicum vsum recipitur: nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiscetur.

Balsami triplex vltus.

INTVS assumptum mane ieiuno ventriculo, asthmaticis vtile est, & vesica doloribus: menses etiam ciet, vt & pesti modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttula vino aut aqua rosacea in cochleari excepta & diluculo sensim in guttur instillata, sic vt linguam non contingant (nam Balsami sapor diutius in ore herens forsitan nauream etiam moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eumque roborant, colorẽque commendant & anhelitum. Iocinori prodest, obstructions aperit, atque iuuentam conseruat. Magna existimationis vir mihi probe notus, ab eius vsu nullos dolores sensit, & tametsi senex, tam validus est, vt iuuenis videatur. Phthisicos leuat, & steriliũ vterum expurgat, pesti modo adhibitum.

Interius assumpum.

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cruciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, praesertim si linteum Balsamo delibutum adponatur. Tumores & dematodes discutit & absomit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnẽque humorem noxium absumẽdo, dolores tollit. Paralyticis succurrit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte qua paralyti tentata est, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum morbos & contractiones vtile est. Stomacho illitum, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionsque liberat, sicuti

Foris additum.

rat, sicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non ventriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impositum sedat: idem præstat pani calido inditum, sicq; adpositum. Vrinam ciet & expellit illitum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem residuum discutiat.

Cheirurgi-
cis medica-
mentis indi-
tum.

CHEIRVURGICIS remediis inditum, valde vtile est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio ea relinquo, qui eo vtetur, vt id scilicet aliis medicamentis commisceat, quæ ad rem vtilia esse iudicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim ea sine suppuratione glutinat, quinetiam in iis vtile, vbi contusio adglutinationem impedit; quòd statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia censi possit: eaque de causa pauca sunt in hac vrbe ades, in quibus non seruetur Balsamum. Neruorum, iuncturarumque vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modò cranium illæsum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modò sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinque aut sex guttis eius in vino sumptis modo prædicto, horrores discutiantur, si ter aut quater id remedium repetatur.

GVSIV est acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidum & siccum in secundo gradu.

Balsamum
purius.

NUNC ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cœpit Balsamum per incisionem extractum ex arboribus iis similibus quæ in noua Hispania nascuntur, vbi

Balsamum

Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem ea arbores va-
sta magnitudinis, et ad radicem vsque ramosæ, duplici septa
cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno,
materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque
corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpi-
dissimaque lacryma suavissimi odoris, qui insignes eius fa-
cultates statim prodit. Et certum est eius guttulam potio-
rem esse, alterius quod decoctione extrahitur libra, tametsi mira-
culosos eius viderimus effectus.

Balsami ar-
boris histo-
ria.

H V I V S fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris
magnitudine: etenim ciceris aut pisi grano maior non est,
amari gustus aliquantulum, inclusus extrema siliqua angu-
sta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu sese suffiunt
Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Balsami fru-
ctus.

Resina abiegna.

I B I D E M etiam colligitur liquor siue resina, quam a-
biegnam vocant, ex arboribus spariis, quæ neque Pinus, neque
Cupressi dici possunt, sed Pino altioribus, & Cupressi modo
rectus. In harum arborum cacumine vesicula quædam ena-
scuntur nunc magnæ, nunc parvæ, quibus confractis guttatim
stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis exci-
piunt, sed tanto labore & molestia, ut multi viri exiguam
admodum quantitatem singulis diebus cogant.

Resina Bal-
sami facul-
tatibus præ-
dita.

E I V S vsus est in omnibus ad quæ Balsamum conuenit:
siquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida
& flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item est stomachi vi-
tiis ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino
albo, ut in Balsamo edocuimus.

Resina Carthaginensis.

N V N C etiam nobis mittit Carthago noui orbis pro-
uincia resinam quandam purissimam & odoratissimam,
abiegna aut Terebinthina Veneta multò præstantiorem, in-
dem facultatibus seu maioribus præditam; quam sit sele-
ctissima

Resina Car-
thaginensis,
& eius fa-
cultates.

ētissima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter inuicē neruorum, articularum, pedūque vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo, ea elota & preparata matrona sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

PLANTA Tabaco antiquitus in vsu fuit Indis, Hispania præsertim noue æcolis; ad vulnera curanda. Paucos ante annos in Hispanias delata, magis ad ornandos hortos, quàm ob eius facultates: nunc verò multo celebrior est ob facultates, quàm propter elegantiam,

Picielt.

Tabaco.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nam Tabaco nomē ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, vbi frequentissima nascitur.

Tabaco historia.

MAGNA altitudine assurgit, & interdum malum Assyriam, quam Limonem vocat, æquat, caule recto, multis prægrandibus ramis brachiato: folio mali Assyriæ ferè, sed ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirsuto, vti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanule modo, cæcidum, medio purpurascentem, quo decedente succedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & multifida, & lignosa, intus crocea & amara, quæ faciliè cortice suo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate præditam esse.

Tabaco naturales.

NASCITUR plerisque Indiæ locis, humidis præsertim & vmbrosis, & exculto leuiq; solo. Seritur omni tempore: cum verò prodiit, à frigore præseruanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo.

FOLIORVM dumtaxat est vsus (tametsi eorum defectu quidam semine vtantur) eaq; vt asseruari possint, filo traiecta in vmbra suspenduntur & siccantur; deinde iis, aut integris, aut in puluerem tritis, vtuntur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu : itaque calfacit, resoluit, mundificat & aliquantulum adstringit, vt ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius plantæ calefacta & imposita, præsens in Cephalæa & Hemicrania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit: sæpius verò sunt repetenda donec morbus tollatur : sunt qui caput oleo florum mali arantiij prius inungant. Idem remedium rigidis cervicibus siue Tetano vtile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

Tabaco facta
cultures vā-
riæ.

DOLORES dentium à causa frigida non modo finit, dente prius deterso aliquo linteo eius succo delibito, & pilula ex eius folio confecta denti indita, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

PECTORIS vitii, tussi veteri, asthmatis, & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia sunt. Serapiū ex saccharo & foliorum eius decocto paratum, paucāq; quantitate sumptum, putres humores pectoris eicit. Asthmaticis interdum fumus eorum ore exceptus opitulatur : sed necessarias euacuationes præcedere opus est, si mora ferri possit.

Serapiū ex
Tabaco.

SUB cineribus calefacta folia, & sordida non excussis cineribus, calidāq; sæpius imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Ventriculi & Lienis obstructionibus folia pauxillo aceto intrita, diūq; illita vtilia sunt; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calente intinctus, superimponuntur. Foliorum defectu, puluis communi vnguento obstructiones aperiente excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta diu inungitur.

INDICÆ mulieres valde commendant in puerorum, & etiam grandiorum stomachi cruditatibus; nam ventre

Cruditati-
bus ventri-
culi

inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & foliis sub cineribus calefactis altero ventriculi regioni, altero tergori quae ventriculum spectat, positis, eas cōcoquunt, & aluum emolliunt, si quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tinea expellit foliorum succus cum saccharo coctus, & depuratus, pauca quantitate sumptus: umbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clystere eluendus.

Nephritidi.

NEPHRITICIS doloribus, folia sub cineribus, ut antè calefacta, & quàm calidè fieri potest adposita, magnum adferunt leuamē, idem remedium quoties opus erit repetendo. Commodè etiam clysteribus iniiciuntur, atque etiam fomentationibus, & emplastris admiscebuntur.

Vteri suffocationi.

IN suffocationibus vteri, folia probè calefacta, & umbilico, vterique regioni imposita, presens adferunt remedium: quòd si (ut fit interdum) animi deliquium subsequatur, fumus illorum naribus obiiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus adeo vulgare est, ut ea de causa Tabaci folia diligenter adseruent & magnifaciant. Sunt verò qui odorata umbilico prius admouent, deinde folium. Maximè autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleū de Liquidambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplastrum constans, & in umbilico assiduè gestatum.

Articulorum dolori.

ARTICVLORVM doloribus (modò humores frigidi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia calida adhibentur, aut eorum succo pannus lineus intinctus: etenim humores resoluunt & digerunt, ideòque etiam tumoribus œdematodis foliorum succo calido prius elotis, vtilissimè imponuntur.

Tabaco alexipharmacum est.

PERNIONES sanare, si ter aut quater huius plantae foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit.

VENENIS, & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas

suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experti sunt nonnulli: nam ante, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxicum autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuite nauigarent, Indorū, atque etiam Hispanorū (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eo appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cū verò sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symptomata quæ huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plāte aduersus venena vti coeptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiosè instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.

Occasio experiendi Tabaci aduersus venena.

EODEM modo venenatis pestiferisq; carbunculis imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsusq; virulentorū animalium præsens sunt remedium.

Catbūculis.

RECENTIBVS vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quòd si maiuscula sint, vino prius eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabuntur: postmodum reliquisque subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victusq; ratio necessaria.

Recentibus vulneribus.

VETERA vlcera, Gangrenasque succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medico consilio, & missione: etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata quæ conuenit victus ratione.

Gangrenis.

Animalium
vulceribus.

PORRO non modo in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, quæ facile ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remedijs destituti: sed cum magno istic veneat, plerumque quod vlceribus inspergebatur pluris constabat, quàm animal quod curabatur, aestimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsus ad putrida, foetida, vermibusque scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque adedò competerunt, succum eius instillatum, non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideòque Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.

Polypo.

QVENDA M noui nariũ vlcere laborantem, è quo sanies manabat, non sine contagij suspitione: meo consilio instillauit foliorũ Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum est vlcus, sed quæ erosa erant, non restituta. Illius etiam folijs impetigines, & capitis scabies vtiliter confriantur.

Tabaci fumus Indis frequens.

HÆC est celebrata illa Indicis sacerdotibus planta, qua vii solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum euentu, alijsq; magni momenti negotijs consulere. Consultus sacerdos, istius plantæ folia sicca vrebant, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasin quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq; permanebat aliquamdiu. Discussa eius sumi facultate, ad se redibat, referebatque negotium cum demone contulisse, & responsa dabat ambigua, vt, vt cumque euentus succederent, illis facile persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.

CÆTERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi ^{cupit} volunt, & etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis que ~~illis~~ apparuerint pronunciaturum.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, que manducate, aut intrò assumptæ, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu Solanum furiosum. furioso, eius radicem drachma pondere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem asferre, quadruplicatum interimere. Anisum Anisum. si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: contra Raphani esu, grauiæ & turbulenta, & sic de plerisque Raphanus. aliis.

GARÇIAS ab orta refert Banguæ plantæ succum aliis Banguæ. admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni solitudine liberare, veluti etiam Opium, quod O- Opium. rientalibus Indis admodum familiare est.

SIC & nostri Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumum hauriunt, & ilico, quasi mente alienati, corruunt: excitati verò, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum secuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, vt eorum domini egregiè eos castigent, & illorum Tabaco exurant, quo illis ansam auferant sepius illo vtendi.

VSVS est etiam Tabaci apud Indos, famis sitisq; sed Pilulæ famem sitim- que sedâtes. dâde gratia hoc modo. Conchylia quedam cochlearum fluuiatiliū vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & foliorum Tabaci æquas partes sumunt, manduntq;, donec ex vtrisque massa quedam fiat, quam in pilulas piso maiores confingunt, atque in vmbra siccant, & in vsum reponunt.

Facturi iter per deserta, vbi neque cibum, neque potum inuenturos se putant, eas pilulas secum deferunt, ex iis vnā inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem assidue sorbent, ea assumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem absoluant, triduanam interdum, aut quatruiduanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem sibi molestant esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quod sorbentes assidue pilulas illas, etiam humores pituitosos è cerebro eliciunt, qui deglutiti & in ventriculum demissi, naturalē eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu: vt in multis animalibus obseruare licet, quæ tota hieme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam æstatis tempore collegerunt.

HÆC sunt quæ de celeberrima hac planta Tabaco, eiusque facultatibus colligere potui.

Petum.

Nicotiana.
Herba Regi-
næ.
Herba san-
cta.

Perebece-
nuc.
Petum hi-
storia.

Petum ge-
nera duo.

BRASILIANIS, à quibus semen primum in Lusitaniam delatum, hæc planta dicitur Petum; Galli, quod D. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Lusitania Orator, eius semen primum ad Reginam matrem deculerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginæ nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes, nuncuparunt. Ouidius lib. Hist. xj. cap. v. in Hispaniola insula, vbi copiose tum temporis nascebatur, Perebeceñue vocari tradit: mihi cum Hyoscyami nigri descriptione plurimum conuenire videtur.

* E S T vero ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis alis crassisque ramis concaua, folia numerosa, ampla densa seu carnosā, pinguis, graui odore, feruido & acri gustu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, oblongus & tubæ in modum concauus, extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigidus magis intendi solet. Huic succedunt filiquæ Digitali ferè similes, semine plenæ ex rufo nigricante, puillo, Papaucris multo minore.

E I V S duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque est folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine sine pediculo, caulem amplectente. Id altius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, diluor aliquantulum. Alterum paulo minore est folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocant, simili; sed acutiore, longoque pediculo ramis in hærens: flores huic veluti per umbellas nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida.

Tabac mâle

Nicotiana Tabacum. a. Linnaei Class. 5.

Nicotiane où Tabac^b à^s large feuille

Le Tabac à feuilles étroite

Nicotiana Tabacum β. Linnei Class. 5.

Tabac de Virginie, où le Petun des Amazones

HERBA IOANNIS INFANTIS. 27

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, semen Septem-
bri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) at hinc à men-
se Augusto in hiemem vsque floret, & subinde semen profert, deinde
primo gelu flaccescit, petitque tota, neque hieme asseruari potest, nisi
admodum difficulter, vel in fictilibus aut capsulis ligneis.

NASCITUR omni solo, & semel sata, semenque ad maturita-
tem perducens, seipsam deinde ferit, nec opus habet alia satione. Si ta-
men serenda erit, Augusto aut Septembri id fiat quoniam semen exi-
guum diutissimè sub terra latet antequàm germinet: & Martio aut
Vere sata, primùm Augusto germinat. Natales.

APVD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quàm ob
insignes facultates, præsertim à nobilibus quibusdam matronis rei
herbariæ studiosis, quæ foliis eius recentibus, aut in umbra siccaris, &
stillaticio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur
ad vlcera antiqua, putrida, maligna, gangrænas, scabie, impetigines,
lichenes, Oculorum nebulas, felici cum successu, multisque miseris ru-
sticis auxilio sunt. Facultates.

SUNT qui eius folia singulis diebus mane à ieiuniis mandi iubent,
vt podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat, cam-
que in partes inferiores defluere prohibeat.

CAROLEVS Stephanus in præcho rustico Gallico lib. 2. cap. 76.
experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis utiliter illini,
eiusque stillaticium liquorem asthmatici auxilio esse. In summa, Pa-
nacea quædam est ad omnis generis morbos.

ALIVD eius genus, per omnia minus, folio rotundiorè, nec hir-
suto pinguius, licet succulento flore minore, & per extremum rotun-
do, pallefcete. ante viginti annos Europæ innotuit, Dodon. Hyoscya-
mum luteum nuncupauit. Ad pleraque conferre etiam existimatur,
verùm superiore longè imbecillius. Peturum teg-
tium.

Herba Ioannis Infantis.

HIC prætermittenda non videtur ea planta qua vsi
sunt ij qui Hispaniam nouam nobis aperuerunt, in curandis
vulneribus. Cuius vsus primus ostendit Indus quidam Hi-
spani famulus, nomine Ioannis Infantis, a quo hæc planta
denominata est. Herba Ioan-
nis Infantis.

EXIGVA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum
villosis, siue hispidis. Eius histo-
ria.

VIRIDIS præmansa aut trita, vulneribusque imposi-
ta, sanguinem sistit, eaque conglutinat. Neruorum aliarumque
partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatri-
cem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta. Facultates.

Radices venenis aduersantes.

EX Charcis prouincia Peruiana, radices quædam ad-
uehuntur Radix vene-
nis resistens.

uebuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores, & ficulnei folij odore.

Contrayer-
ea.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscumque tandem sit generis, presentissimum est remedium, (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reiici ferunt. Ventris etiam animalia pellit.

Tempera-
mentum.

GVSTATATA radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratissima, quorum in Medicina facultates adeo insignes reperta sunt, vt numquam auditum sit, tam incurabiles morbos vllis aliis medicamentis sanatos fuisse; nempe, Lignum quod Guayacum vocat, Radix Chine, Sarçaparilla. De China, quae à Lusitanis ex India Orientali adferri putatur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamēto ex Indiis delato, & omnium optimo, vt ipsa experientia & multorum annorum vsu comprobatum est.

Guayacan.

GVAYACAN, à nostris lignum Indicum dictum, abundanter nascitur in Insula S. Dominici, quae fuit prima noui orbis ab Hispanis occupata: cuius vsus primùm hac ratione nobis innotuit. *Guajacum officinale* a L. Class. 10.

Lues ven-
eae.

MAGNIS doloribus morbi Gallici (quem ab Inda muliere nactus erat) Hispanus quidam torquebatur, eius famulus Indus, in ea prouincia Medicum agens, aquam Guayaci illi propinauit, qua non solum magnus illis cruciatibus liberauit, sed pristina sanitati eum restituit: eius exemplo, plurimi alij Hispani simili morbo infecti, curati sunt. Eius

morbi

morbi cura Hispani statim euulgata est, ab iis qui ex ea insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per vniuersum orbem, quem hæc scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo præstantius aut certius: nam si, vt decet, procedat curatio, & suo tēpore ista aqua propinetur, certissimum est, ei morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidiuam eum pati qui tali morbo laborabat, modò in idem cœnum non se prouoluat denuò. Sicq̃ Deo visum est, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remediũ: nam ex Occidentali India primũ huc perlata est eius morbi origo, præsertim autem ex insula S. Dominici, vbi hic morbus aded familiaris est, veluti nobis sunt papule seu morbilli, neque eius contagium magnoperè quisquam reformidat. In hũc autem modum propagatũ fertur.

ANNO salutis humana 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Gallie Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Colonus, ex prima illa profectione, quam noui orbis conquirendi causa susceperat, rediit: & inuentis S. Dominici aliisq̃ insulis, inde Neapolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cum Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro citroq̃ exercitibus, Hispani primũ cum Indicis mulieribus, & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani existimantes à Gallis contagium venisse, morbum Gallicum nuncitarunt; Galli contra, Neapoli se consecutos esse putantes, Neapolitanum vocarunt; Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq̃ verissimo nomine, cum inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius ætatis Medicos, variæ opiniones fue-

Lues venerea Europam inuadit.

Morbus Gallicus.
Morbus Neapolitanus.
Scabies Hispanica.
Serpigo Indica.

Medicorum
disceptatio
de origine
morbi Gal-
lici.

runt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis cor-
ruptis, succumq; melancholicum & adustum generantibus,
quibus in summa rerum inopia exercitus vesci solet, quales
sunt plantæ siluestres, olera, radices, caro asinina, equina,
originem sumpsisse existimabant. Alij siderum Saturni &
Martis coniunctionibus acceptum ferebant; eamq; ob cau-
sam varia nomina indiderunt: vti Leprea, Lichenum, Men-
tagra, Sphaceli, Elephantiasis: & cum certam morbi qua-
litatem assequi non possent (nouum morbum esse ignoran-
tes) ad prædictorum morborum à veteribus descriptorum ge-
nus aliquod reducere conabantur.

Guayacan.

CÆTERVM vt ad institutum reuertamur, Guaya-
can nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cogni-
tum, tametsi etiam à nonnullis Lignum Indicum nun-
cupetur.

Lignum In-
dicum.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenum esse
dicentes, aut Buxi speciem, aut aliis nominibus appellantes.
Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut
vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in
nuper inuentis solummodo; sic nobis noua erit arbor: vt vt
fit, magna est, Ilicis magnitudine, ramosa, matrice magna,
nigricante, materie quàm Ebenum duriore: cortice crasso,
gummoso seu pingui, & cum siccum est lignum, facile deci-
dente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur
fructus rotundus, solidus; semina in se cõtinentes Mespili modo.
Frequens in insula sancti Dominici.

Guayacan
historia.

Guayacan
genus alte-
rum.

ALIVD eius genus in insula S. Ioannis de portu diui-
te, huic vicina, postea repertum est, superiori ferè simile, sed
minus omnino, & propemodum sine matrice, odoratius &
amarius superiore, quo relicto, huius nunc vsus est; & ob
mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur; nec
abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero præ-
stantius est: attamen vtriusque facultates sunt insignes in

Lignum
sanctum.

Guajacum Sanctum Linnæi curando
Class. 10.

curando morbo Gallico, atque aded vtriusque coniunctim aut separatim propinatur aqua, cum ad morbū iam dictum, tum ad alios plerosque hac ratione.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vncie duodecim, corticis eiusdem ligni contusi vncie due in ^{sex} tribus aquæ sextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum spatio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad quatuor aquæ sextariorum consumptionem. quod inde colligi poterit, si dum prioribus ^{mos} aqua sextariis: infundis, bacillo aquæ altitudinem metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asseruatur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, iniiciantur denuo ^{octo} quatuor alij aquæ sextarij, coquanturque ad vnius consumptionem: coletur hæc aqua, & seorsum adseruetur. Sumitur autem hoc modo.

Guayaci decoctum.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio, ^{Decocti vsus} biculum deligit apricum, quod neque frigus neque aer penetrare potest. Lectum ingressus, diluculo, aquæ prioris calidæ vncias decem sumat, & egregiè operiatur vt sudare possit duarum horarum spatio: deinde sudore absterfo, indusium calefactum induat, atque lintheamina mutet: quatuor deinde post horis, passæ illi dabuntur & amygdalæ, panisq; biscoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda bibet quantum satis erit, etiã interdii. Octo horis postquam comederit, ex priore aqua calente denuo vncias decem hauriet, sudabit itè duabus horis, & à sudore, vti superius, mundabitur: vna post sudorem hora, de iisdem passis, amygdalis, & pane biscocto cœnabit, & ex aqua secunda bibet. Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, nisi vires nimium collabantur, quia eo casu, etiam præter supradicta, pullus gallinaceus assus ei concedetur. In minus robustis, qui extremam illam victus rationem ferre non possunt, nouem dies sufficient, quibus elapsis, pullus exiguus assus similiter

liter concedetur. Si verò æger ad eò tenui est valetudine, ut prædictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quãtitatem sensim augendo. Elapsis quindecim diebus, decimo sexto purgabitur decem drachmis pulpæ cassiæ fistulæ per cribrum transmissæ, aut alio simili medicamento, & eo die tenuiorem aquam, siue secundæ decoctionis bibet. Decimoseptimo die ad priorem ordinem redibit, sumetq; mane & vespere aquam prioris decoctionis, sudabit, eademq; victus ratione utetur, nisi quod pulli loco, dimidiam gallinam assim edere poterit, & sub finem dictæ, aliquantulum plus, eamq; victus rationem in vigesimum vsque diem producet, quo tempore per cubiculum vestitus, & bene amictus deambulare poterit. Quibus elapsis denuo purgabitur, & per alios quadraginta dies aquam bibet, selectissimam victus rationem obseruando in rebus non naturalibus, mulieribus abstinento, & vino, cuius loco simplicem eiusdem ligni aquam, aut, si eam fastidiet, aquam in qua anisum & fœniculum decocta sint, bibet, eritque cæna sobria, & sine carnibus.

HÆC est optima sumendæ aquæ Guayaci ratio, qua multi desperati morbi curantur: atque ea aqua non est præstantius vllum remedium ad curandam luem veneream, cuiuscumque tandem sit generis: radicitus enim eam extirpat.

Guayaci fa-
sultates.

CONVENIT item hydropicis, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicæ & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, præsertim si morbum Gallicum subsequantur.

Guayaci se-
sapium.

PLERIQUE hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni vsum nemo vtiliorem experietur, quàm superius descripta ratione, sine vllius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat,
si sepius

fi sapius ea colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu. *

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasiliensis *Hyuourahé*, id est, res rara

Hyuourahé

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteum humorem reludante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pruno mediocris magnitudinis æqualem, auti purissimi colore, nucleum continentem exiguum, sed suauem admodum & tenellum, ægrisque valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & eum qui arborem demonstrabat, ter aut quater dumtaxat fructum in vita edisse.

Hyuourahé
historia.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideoque à Christianis istic degentibus eius loco vsurpatur.

Hyuourahé
cortex Guayacan vices supplet.

EIVS verò vtendi ratio hæc est: Corticis minutim concisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, donec vini rubri dilutioris seu claresci colore contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obseruata leui diæta, luisque veneræ doloribus ita liberantur. Verùm non modò vtile est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis, pituitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec iniucundum est palato.

Præparandi & vtendi ratio.

China.

NEMO miretur, si dixero ex Occidentali India Chinam deferri, quandoquidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cum ex Hispania noua & Peru vir illustris Dominus Franciscus de Mendocæ rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percontabatur an eas nossem: Chinæ radices esse, sed admodum recentes & integras respondebam: tum ille, Sane recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi, nec mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facile mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, quæ iam ipse in Hispania noua serere & colere cœpisset. Vidi Gingiberis atque Chinæ radices recentissimas inde delatas.

China Occidentalis.

EST autem China, Arundinis maioris radici similis,

China historia.

c

nodosa,

Hispaniam exemplar habet tres acimbres, hoc est, tres asoniferas, quoniam significat apud Hispanos liquidum peritum lictas tres et unctas 4. combinant: cum itaque una acimbria binis solumque vitæque respondet 2 enim mensuram optus quam per fortis latine exprime non potuit.

nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra. Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariota, sapore insipida.

Chinae naturales.

NASCITUR in China Orientalis Indiae provincia, Scythia atque Sericania finitima, maritimis locis, arundinis aut vlue palustris modo.

Chinae vsus apud Indos.

SOLIVS radicis est vsus apud Indos, ad curandos difficiles morbos, apud quos magno in pretio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis febribus praesertim, etenim sudores prouocat, cuius rei gratia multi sanantur. Tringinta sunt circiter anni, quod Lusitani primum in has regiones eam intulerint, praecleara de eius facultatibus praedicantes aduersus omnis generis morbos, sed maxime Luem veneream, in qua mirabiles effectus praestitit. Eius autem paranda haec est ratio.

Præparandæ Chinae ratio.

RADICIS Chinae minutim concisæ vncia fictili nouo imponitur, huic adfunduntur aquae sex sextarij, maceratur viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehenditur quam in Guayaco edocui, frigescit, colatur, atque in fictili nouo asseruatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

Aquæ Chinae sumendæ modus.

PURGATO, vt decet, corpore, collocatus aeger loco aprico, & conueniente, ieiunus dictæ aquæ calidæ decem vncias sumet, duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterso, indusum & lintheamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit, postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quod neque aer neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinae quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij cyatho iusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorū adp. nentur: potus erit similis aqua, quam
ieiunus

ieiunus sumpsit, quia decocti tantummodo vnum genus est. A sumpto iuscuro, vvas arillis emundatas, aut pruna passa sine osiculis, & panis bene cocti crusta, biscoctumue initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet, eadem aqua cum conserua aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aquæ vncias quàm calidè poterit bibat, duas horas sudet, sudore detereso, indusium et lintea calefacta mutet, post horam cænet cõseruam aliquam, aut vvas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti: de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus obseruanda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambulans & sese oblectans, ab omnibus abstineat quæ illum offendere possunt. Purgatione absoluta, bona victus ratio seruāda est, quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinendum & mulieribus: potus erit Chinæ superioris, decoctæ & exiccata in vmbra, vncia vna, in tribus aquæ sextariis denuo bullita ad dimidias.

AD varij generis morbos utilis est hæc aqua, luem veneream cuiuscumque generis, vulnera & vlcera antiqua, tumores scirrhosos discutiens, articulorum dolorem soluens, & qualemcumque podagram, sed coxendices præsertim curās. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & Rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyfin & omnes neruorum morbos sanat, atque vesicæ: enterocelis utilis, quia humorem vnde generantur, absomit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febris diuturnis, quotidianis & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua etiam in pestilentibus febris vtilem quidam arbitrantur.

SICCÆ est in secundo gradu cum exiguo calore, idque deprehen-

Chinæ fa-
cultates.

Chinæ terti-
petamentū.

deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum çarça-parilla calefacit, & sitim excitat; hæc neque sitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admodum efficax expertus sum.

D E China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garçia lib. 1. cap. 38. qui plura volet, cõsulat eius Aromatum historiam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

çarça-parilla.

çarça parilla ex Hispania noua.

POST Chinam, çarça-parilla, cuius vsus huic vrbi primum ab hinc circiter viginti annis innotescere cœpit, ex Hispania noua huc translata est, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variõsque morbos.

çarça-parilla historica.

PLANTA multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum tam altè demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facillè desiccantur: florèsne aut fructum proferat, ignoramus.

çarça-parilla ex Honduras.

ILLA multo meliorem & efficaciorẽ nobis deinde protulit prouincia Honduras, à superiore differens, quod illa candidior est, ad pallorem tendens, & gracilior; hæc verò cinerea, nigrior, atque crassior.

çarça deletus.

DELIGITUR nigrior, recens, non cariõsa, fractu contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inutilis existimatur.

Nominis occasio.

CUM eam Hispani primum viderunt, çarça-parilla nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum nostra çarça-parilla (quæ smilax aspera est) habet. Certè nostratẽ expertus sum simili facultate præditam, cum eà quæ ex Hispania noua adfertur, ad quam magis accedit quam ad eam quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec eius aqua, hordeacea sapidior est.

LONGE alia erat eius vtendæ ratio cum primùm in medicinam

medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo obseruabatur, quam in suis morbis curandis vsurpare solent, ad quos profligandos maximè reperièbatur efficaciæ. Verùm nostri sæculi deliciæ in causa fuerunt, vt eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginem quãdam resolueretur, quam deinde colabant, & exprimebant. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quod si interdum sitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt mane sudabant. Hic ordo triduo integro obseruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter eum lentorem calidũ expressæ Çarçæ-parillæ. Ea ratione præparatam ego initio plerumque propinaui, multosq; melius curavi, quam nunc sanãtur. Subsecuta est alia eius propinandæ ratio, videlicet.

çarçæ præparandæ apud Indos ratio.

DVÆ vnciæ çarçeparilla, lotæ, confractæ & minutim concisæ, in nouum fictile cum ^{sex}tribus aquæ sextariis iniiciuntur, & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, e prunis incenso, ad quatuor sextariorum consumptionem, eadem ratione vt in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato asseruatur.

çarçæ præparandæ altera ratio.

PVRGATVS, vt decet, eger, & calido cubiculo se continens, mane decem vncias prioris çarçæ-parillæ aquæ hauriet; sudabit duas horas, sudore deterso, indusium & linteamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub vndecim. un

Vrende modus.

prandebit) faciet: post sudorem vuas passas, amygdala, & panem biscoctum cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obseruabit, nisi imbecilla fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carniū exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigesimo die, omnia ea obseruando quæ in Guayaci decocto sumendo enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies vtetur, vinoque abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aquæ çarçæ-parilla sumendæ ratio, cuius præparandæ modos secretiores etiã expertus sum, quos hic recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad çarçam-parillam pertinet, quandoquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maximè celebrantur.

I AM annus est quintus decimus, quòd Syrupum confeci, non modò in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarçæ-parillæ calore mitigato: hoc modo.

ÇARÇÆ-PARILLÆ vnciæ duæ, Guayaci quatuor, vt suprâ dictum est, præparatæ, Zizipha octodecim, pruna passa vigintiquatuor, vtraque ossiculis repurgata, florū Borriginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in ^{sex} aquæ sextariis lento igne coquuntur ad quatuor sextariorum consumptionem colantur, & decem huius decocti vnciis, vna syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem seruato ordine qui suprâ dictus est, sudorem etiam (si prouocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi suprâ enumerati, & bibitur simplex aqua çarçæ-parille, quæ

çarçæ syr-
pus prior.

Vtendi ra-
tio.

rille, quæ fit ex eius semuncia in ^{octo} quatuor aquæ sextariis co- çarçæ aqua
cta, ad vnius consumptionem. Ea ratione curatur cum om- simplex.
ne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci,
China, aut çarçæ-parilla curari diximus.

FIT item alius Syrupus huiusmodi. çarçæ-parilla octo çarçæ syru-
vnciæ cōfractæ & cōcise, in ^{octo} quatuor aquæ sextariis ad ^{sex} ~~trium~~ pus alter.
consumptionem coquantur, in eo qui supererit sextarij, sac-
chari libra quatuor iniiciuntur, fitq; Syrupus, vt moris est.
Eius Syrupi tres vnciæ mane, totidem nocte sumuntur, pran-
dium esto è cibis boni succi, cœna sobria, potus è simplici
çarçæ-parilla aqua. Eo vtatur donec absumptus sit, quo tem-
pore ad sua negotia peragenda egredi non vetabitur. Curat
hic Syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine
molestia.

EX ea etiam fit puluis in hunc modum. Neruo illo inte- çarçæ puluis.
riore seu matrice çarçæ-parillæ exempto, eam exsiccât, con-
tundunt, & cribrant. Huius pulueris (purgato prius corpo-
re) drachmam mane ieiunus sumit, atque simplicem prædi-
ctam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit
boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est
hic puluis in lue venerea, aliisque morbis ab ea oriundis: nec
non scabiem purulentam & saniosam, in manibus et pedibus
mirificè sanat, hac ratione.

PURGATIVS ager, etiam (si necessitas vrgeat) non Pulueris vtē-
purgatus, puluerem modo prædicto sumet, & scabiei subli- di ratio.
mati aquam, rosacea simpliciore dilutam, plumula illinet,
deinde emplastrum conueniens panno sericeo extensum, om-
nibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua, inducet. Sin-
gulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfe-
ctissimè curabitur, ita vt aliis medicamentis non opus sit:
abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

HODIE tam frequens est aquæ çarçæ-parillæ vsus çarçæ aquæ
modo prædicto, vt in omni morborum genere sumatur, siue vsus frequē-
tissimus.

in defluxionibus, flatibus, vterique morbis frigidis, siue aliis quibuscumque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit; ideòque non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex çarça-parillæ, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, iis qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

Quibus non
conuenit
huius aquæ
vius.

çarça-paril-
la ex Guaya-
quil.
Guayaquil
fl.

NUNC ex prouincia Quito cœpit inferri çarça-parilla, copiosè nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas, vocantur eius regionis incolæ, & edentuli sunt, quoniam pro more habent vt sibi dentes eximant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quæque eis offerri debere, hominem autē nihil præstantius, nihil magis necessarium dentibus habere.

Guancauil-
cas.

Guayaquil
fl. aqua salu-
bris.

EIVS fluminis aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur, eamq; ob causam, plusquam sexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hispanis, qui multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quãtitatē sepius hauriendo mane, plurimum vrinæ excernunt, & valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem ferè modo eius aqua vtentes, sicuti in balneis Lucēsis, Puteolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

çarça Gua-
yaquilanæ
historia.

SUNT qui putent ab huius fluminis aqua çarçam-parillã facultates suas mutuari. Ea est colore ex cinereo nigricante, maioribusq; & crassioribus radicibus constat, quàm ea quæ ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, vt altitudine humana fodiendum sit, antequam erui possint.

D V P L E X verò eius exhibendæ ratio apud eos obseruatur. Çarçæ-parillæ radices, quot opus erit, sumētes, neruo illo interiore repurgant, corticem eum, si sicca sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, vt succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius mane eam quantitatem sumunt, quam vno haustu aut pluribus bibere possunt; lectum deinde ingressi, plurimum sudant; postea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ leuis erit) atque interdum: deligendus est tamen locus ab aëre & frigore liber. Hac ratione, & vsu conseruarum, necessariorumque aliquot fructuum siccatorum permissio, octo aut nouem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çarçaparilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione vtetur.

çarçæ exhibendæ prior ratio.

A L T E R A iis conueniet qui imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent. çarçæparillæ neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, deinde contusa, quat uor vnciæ, plurē sue aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ vsus) in ^{octo} quatuor aquæ sextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandum, qui tamen si aded vebemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pullum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura absumitur) cum in prandio, tum in cœna illis potus est: ab aëre & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, non sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçæ decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, vti nos facimus (nam & medici & medicamēta com-

çarçæ exhibendæ ratio altera.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

posita illis de sunt) sed muliercularū dumtaxat opera vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

ILLUD verò obseruatione dignum est in hac curatione, quòd solus radicis cortex neruo exempto in vsu est. Ideòque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum vti soleo.

QUATUOR corticis çarça-parilla lotæ vncias, in ^{orto} quatuor aqua sextariis vigintiquatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in ægra metuo, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquendum adicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillaticium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.

OBSERVANDVM item est, vt quãta possit quantitate æger hanc aquam, vti retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citius certiusq^{ue} sanabitur. Itaque hanc nouam sumenda çarça-parilla rationem maximè vtilem fore puto, faciliùsque & breuiore tempore curandos ægros.

EIVS quæ ad fluium Guaiacul & in Puna insula nascitur çarça parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruan, cap. 54. alterique nascenti plerisque Indiæ regionibus præferti meminit item cap. superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

ALIAM addit Eragosus eius præparandæ rationem, quæ est: Çarça parillæ libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in ^{16.} aqua sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vsque ad integram ferè consumptionem, hoc est, vt acetabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: çarça statim exempta prælo imponitur, succùsque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam si ex eo quod superfuit decocto quantitas augeti debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cœperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentum (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis toborandi causa) iniiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndeciman noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prio-

çarça præ-
parandæ ra-
tio optima.

Carapotia
ex çarça.

sem prioribus diebus, bina subsequenter decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua çarçæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis çata potius grauissimos dolores, & brachiorum crurumque paralyfes curari experientia se consecutum scribit.

Sassafras.

LIGNI quoddam genus ex Florida noui orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum predicans, aduersus varios morbos, vt ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hispani in similes morbos incidere cœperunt, ob prauis succi alimentis, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones: at à quibusdam qui remanserunt Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.

DICITUR hæc Arbor Indis Pauame, Gallis (quos imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras. Pauame.
Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametsi minores inueniatur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, vt Pinus repurgata, cortice, quem integit tenuis cinerea quædam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquantulum acris, sed aromatico, nõnihil ad fœniculi saporem tendente, odorato, ita vt pauca eius quætitas cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non aded aromatici saporis, & odoris, vti cortex: folio ficulneo in tres angulos desinente, nouello verò folio pyri folium emulante, sed quod vestigia angulorum habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis semper eis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit: an florem fructumue ferat, incertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum Pauame seu
Sassafras hi-
storia.

arborum magnitudine, lenibus, sed non adeò vti lignum, per summos terræ cespites expansis, vt facile euelli possint; quod ferè commune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicas arbores eò delatas, steriles fieri, nisi in superficie terræ plantentur) cortex radici firmitus inhaeret cinereus, ipsiusque arboris cortice magis aromaticus, ideòque radicis decoctum odoratius & præstantius est, & ab Hispanis istic vsurpatur.

Natalca.

NASCITUR in maritimis, & locis temperatis, hoc est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, vt in portibus S. Helena, & S. Matthæi: nam alibi per vniuersam Floridã haud facillè inuenias: istic verò sunt integræ siluæ, quæ ob suauissimum quem spirant odorem, ab Hispanis primum eò venientibus, arborum Canellæ esse existimabantur, nec immeritò; nam adeò odoratus est & acris huius arboris, atque Canellæ cortex, & eosdem effectus præbet eius decoctum, quos Canellæ.

Delecto.

OMNIUM optima est radix, deinde rami, tertio truncus, sed cortex omnibus præfertur.

Temperamentum.

ARBORIS & ramorum temperamentum calidum & siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in fine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus dumtaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

Facultates.

EIVS decoctum commendatur in omni morborum genere, præsertim verò in obstructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthmate, pectoris vitis ex frigiditate prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum euicit, & flatus discutit, quam etiam ob causam vterum ad cõceptionem præ-

nem præparat, & menses prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem iuuat, aluûmque subducit.

ILLIUS fragmentum assiduè gestare & odorari maximè prodest, aduersus pestis contagia, præsertim non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, est remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas absorbet: sed iis qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

DECOCTI verò seu aquæ præparanda hæc est ratio. Radicis cum suo cortice assulatim confractæ vncia dimidia, in ^{sextis} aquæ sextariis, fictili nouo duodecim horis maceratur: lento igne ad ~~quatuor~~ sextariorum consumptionem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adseruatur. Postmodum supra eadem fragmenta, tantundem aquæ superfunditur, decoquitur ad ~~dimidij~~ sextarij cõsumptionem. Ea est secunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit. Decocti præparandi ratio.

ILLUD verò obseruandum est, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & temperamento ægrorum consideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur hæc aqua, biliosis, quàm pituitosis. Sed vulgariter ^{dimidius} quarta sextarij ~~partis~~ aqua tepida sumitur mane, deinde sudatur, & vestis mutatur; nec quisquam eorum qui hoc medicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium sit media gallina assa, cum aliquot vuis passis, & amygdalis, & auellanis tostis: cœna sit è conseruis conuenientibus morbo qui curatur, potus secunda aqua. Singulari experimento didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtilissimum iis fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habebant, vt iis vti non possent. Ad luem item veneream non minus vtile quàm aqua Guayaci aut Chinæ. Ligni fragmentum præmansum eo dente qui dolet, & istic retentum, dolorem sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione vti nollent, Aquæ præparandæ ratio alia.
aquam

aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulatum confracti semuncia, plūsve aut minus, pro conditionibus iam enumeratis, in ~~sext~~^{sext} aqua sextarius ad dimidias coquitur, ea aqua diu utendum cum in prandio, tum in cœna & interdiu. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua diluere poterunt, etenim saporis & odoris gratiam vino conciliabit.

Donatus sumus his diebus fragmento huius ligni à Francisco Zenig Pharmacopola Bruxellensi diligentissimo, mihiq̄ue amicissimo, quod odore & sapore fœniculum quidem referebat, sed tamen gustatum, plantæ illius saporem magis reddere videbatur, quæ vulgo Draco, nonnullis Tharco dicitur, aceratis familiaris, & cortex eius multò magis. Lignum cum suo cortice adeò Tamarici simile est, ut nisi odor & sapor obstarent, pro eo accipi possit: cortex interiore parte qua ligno adhæret nigricante, & lævi, exteriori rugosa, & ex cinereo rubescente.

Molle.

CAETERVM odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arborem in Peru nascentem, Molle vocat, cuius ego pusillas duas plantas, è semine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in horto splendidissimo Illustris Viri Dn. Ioannis de Bracion, sed quæ tertio anno perierunt hiemis iniuria.

Molle historia.

ERANT autem ex arbusculæ trunco (quia tenella) ex viridi nigricante, multis consperso veluti maculis cinereis, folia pennata ut fraxini, sed multo minora, ex viridi nigricantia, serfata & sub extremum angustiora, quæ ab arbusculis reuulsa lacteo succo, eoq̄ue lento & viscido, & odorato manabant, & ipsa folia trita fœniculi odorem reddebant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natæ sunt, piperis ferè magnitudine, oleaginosus, pellicula rubescente tectus, racematim cohærens, ut ex eius icone, quam ad viuum depingi tum temporis curauimus, conspici licet: florem quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viti similis.

Natales.

HÆC arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis Peruanæ regionis, ut referunt omnes qui Occidentalium Indiarum descriptionem dederunt: sed Petrus Cieça maximè, qui eius descriptionem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat.

Molle historia alia.

TOTO hoc tractu conspiciuntur magnæ quædam, & etiam paruæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore fœniculi, cortice adeò commendato, ut eius decocto crurum dolores & inflationes summa cum utilitate foueantur: ex ramulis fiunt dentifcalpia vtilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro cocturæ modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut mel: tantoq̄ue in pretio apud Indos sunt hæc arbores, ut quibusdam locis eas consecratis suis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse, gummi verò eius, quod Mannæ modo candidum est, lacte dissolutum, caliginem oculorum abstergere.

Facultates.

Lignum

Mollet d'Inde, où le Lentisque du Perou.

Schinus Molle Linnæi Class. 22.
 Le Roivrier du Perou, Molle ou Muelle.
 L'Arbre molle, de Dalechamp.

Lignum aromaticum.

Lignum a-
romaticum.

BERNARDINVS de Burgos Pharmacopola, vn-
cum Sulphure infrà describendo mihi ostendit Ligni cuius-
dam fragmentum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis
odor & sapor adeò aromaticus & excellens est, vt macis,
aut nucem myristicam longè superet, imò Canellam odoris
suauitate, piper acrimonia.

MAGNA huius ligni quantitas in monte quodam ca-
sa fuerat, & in nauē seu Liburnicam delata, ignis struen-
di causa. Vnde perspicere licet, quàm multæ arbores, & aliæ
plantæ in nostris Indiis inueniuntur insigni facultate prædi-
tæ, quãdoquidem ignis struendi gratia odoratis & aroma-
ticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem reda-
cto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri
possent, & Aromatum ex Maluccis insulis, Arabiæque, &
Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi
sumus, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus,
quandoquidem sponte montibus locisq; incultis nascuntur.

Lignum ad renum affectiones &
vrinæ incommoda.Lignum ne-
phriticum.

NOBIS etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam
genus crassum & enode, materiæ Pyri, cuius vsus iam diu
receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ dif-
ficultates & incommoda. Postea expertum est, eius aquam
in Iecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem
hac ratione.

Aqua ligni
nephritici.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima
& limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea re-
linquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia
hora post iniectum lignum, aqua ceruleum dilutiorem co-
lorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diutur-
nitate, tametsi lignum candidum sit: ceruleum ideo dico,
quoniam

quoniam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla humorum commotione, neque enim opus est alia victus ratione quam temperata: siquidem aqua sapor non magis immutatur ligni iniectione, quam si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

LAPIS hic in Nephritide maximè laudatus ex noua Hispania etiam defertur. Præfio lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior.

Nephriticus lapis.
Præfius lapis.

EVM gestant variè formis effigiatum, vt antiquitus solebant Indi, alios piscium forma, alios auium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos spherularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare solebant, aduersus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commèdatur. Sed eius præcipua laus est ad Nephriticos dolores & ad calculum expellendum, & arenulas.

Nephritici lapidis varia forma.

Facultates.

NOBILIS mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectione, interdum eum deponat, nullumq; amplius calculum eiicit. Sed cum dolor eum premit, denudò eum gestat, & statim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum, atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam occulta facultate præditus est, vt ab eiusmodi dolore præseruet gestatus, renum calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui temporis interuallo Nephriticis doloribus afflictæ, armillam ex eo lapide sibi confecit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore (quod decennium superat) eo dolore numquam vexata est.

ALII

ALII multi senserunt idem leuamen, eamque ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec, uti initio, tam facile acquiri possunt, quod soli earum prouinciarum Reguli & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admiranda sint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

Tiburon piscis.

IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tiburones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci aspectu, qui cum lupis marinis assidue præliantur.

Lapis Tiburonum.

IN eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderosiq; (ut interdum duas libras pendant) & qui facile abradi possunt.

Facultates.

HUIUS lapidis puluis utilissimus fertur Nephriticis, & aduersus vrine difficultates, & renum vesicæq; calculos, ut in Indis, Hispanisq; experientia comprobauit. eum gustatum insipido esse gustu deprehendi, facultates nondum expertus sum.

TIBVRONVM meminerunt, quotquot Occidentalis Indiæ historiam descriperunt: sed inter eos Gomara in historia Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem dætiū ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Historia generali Indiarū cap. 31. (quem secutus est Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piscem quendam Manati nomine, cuius descriptionem, quod pleraque cum Tiburonis historia communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) hinc subiunximus.

Manati piscis.

MANATI piscis est nostro orbi incognitus, vtri similis, duos tantum pedes rotundos quibus narat, ad humeros habens, & in singulis quatuor vngues elephantinis similes, ab umbilico ad caudam vsque gracilescit: terribis est aspectu, capite bubalino, sed macilentiore ore, mento verò crassiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quæ interdum viginti pedum longitudine est, decem crassitie: corio denso, pilis quibusdam cinerei coloris obsito. Femine pariunt vaccarum modo, duoque vbera habent, quibus catulos suos lactant. Eius caro quadripedis potius quam piscis videtur, etenim recens vitulinam sapit, sale macerata Thygni carnem, sed sapidior est, diutiusque seruari potest. Eius pinguedo optima, nec facile rancescit: ea eorum ipsius præparant ad calceos sibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad calculum & nephritidem vtilis.

HIC piscis occiditur interea dum herbas in littore depascitur, sed etiam Retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruum fertur cepisse
Regulus

Regulus Caramatexi, quem 26. annis in lacu quodam dicto Guaynabo educauit, adeoque domitum euasisse, & ferociam deposuisse, vt de manu cibum caperet, & in clamato nomine Mato, quod Magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ædes perrepta se cibi sumendi gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines & pueros ex vna parte lacus in aliam transuexisse, nec illos meruisse, ita vt Indis summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Ex Nomine Dei, Carthagine, aliisque continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus similes, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum (Caymanes appellant) inueniuntur: ferocissimi sunt, ingenti ore, vt integrum hominem deglutire possint, multiplici dentium ordine, aded magni, vt triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Viuunt y magna ex parte in fluminum ripis, nonnumquam in mari, ad fluuiorum ostia: pariunt oua in terra, & suos catulos istuc excludunt, testudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum cutis prædura, omnes ictus, etiam minorum tormentorum aeneorum, respuit.

Lacerti Caymanes.

Hos lapides colligunt Indi & Hispani, atque aded sibi seruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: siquidem bini ex his temporibus vtrunque alligati, in quartanarum paroxysmo, illas tollere, aut earum calorem manifestè infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiusdam palle quæ quartana laborat, adhibui, & certè febrem calorem nonnihil remisisse animaduerti, an verò febrem omnino collet, ignoro.

Lapidis Caymanum facultates.

GOJARA, Petrus Cieça, Angustinus Carate, qui integram Indiarum hiberniam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum seu Creodilorum meminerunt; inter quos Petrus Cieça sub finem capitis eorum oua, atque etiam carnes vrgente fame cum aliis se edisse ferit circa Pauamam, cum eam regionem primum occupassent. Gmara cap. 197. ibidem occisum, qui 100. pedes longitudine æquaren cuius ventriculo multi calculi reperti sint.

Ingens Lacerti magnitudo.

Lapis Sanguinalis.

LAPIS Sanguinalis ex noua Hispania delatus, Iaspidis genest, varij coloris, sed obscurioris, maculis, seu punctis distinctus sanguineis.

Lapis sanguinalis,

Eius facultates.

Ex his lapidibus Indi quasdam cordium formas, magnas ac parvas consiciunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensum, hæmorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida intinctum eger dextra comprimit, & subinde id facit. Siceo Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imò firmissimè credunt, si hoc lapide pars sanguine manans contingatur, sanguinem sisti, idque verum esse experientia probatum est. Viilis est etiam suspensus aut alligatus eidem parti vnde sanguis effluit, modo carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos, remedium sensisse, annulos ex hoc lapide confectos in digito continue gestando: nec non & menstruum fluxum sisti.

Lapis rimas pedum curans.

ALIUD lapidis genus est, quod rimas in manuum & pedum iuncturis à pituita salsa prouenientes, curat: verum id dumtaxat auditu percepi.

Armadillo.

Armadillo.

NUNC ex continenti habemus ossiculum caudæ peregrini animalis, quod veluti testis quibusdam totus integritur pedum tenus, cuius gratia Armadillo vocant Hispani, quasi cataphractum aut armatum dicas, Lusitan Encubertado.

Encubertado.
Descriptio.

EST porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet, cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt Talpa, & terra sese sustentare creditur, quòd foris nihil edere conspiciatur.

Facultates.

OMNIS facultas consistit in caudæ ossiculo, cuius in tenuissimum puluerem redacti pilula, confecta magnitudine capitis acicula, atque auri indita, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est.

ARMADILLO.

53

Armadille, Tatou, Hérisson du Bresil.
ou Blaireau des Indes à 9 Ceintures.

Dasyurus novemcinctus Linnæi Class. 1. Ord. 2

Tattou.

H V I V S animalis meminit Theuetus lib. Singularium, cap. 14. aitque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudi-
ne æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi,
Et Bellonius lib. Singularium 3. cap. 15.

Aiotochli.

M E M I N I T item Franciscus Gomara in Mexicana historia in
hunc modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur
Imperio Mexicano, animal inuenitur fele non maius, rostro porcelli,
pedibus histricis aut erinacei terrestris, cauda oblonga, natura mu-
nitum duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, intra quam
se retrahit testudinis terrestris modo. Similis est hæc tectura panopliæ
equorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis
testa sunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob causam Hispani
armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochli, id est, Cuni-
culum cucurbitæ.

E I V S etiam descriptionem apud Gesnerum videre licet in Ap-
pendice ad Quadrupedum historiam.

Sanguis Draconis.

A T T V L I T ante paucos dies, ex noui orbis continenti,
Episcopus Carthaginensis fructum arboris ex qua manat
lachryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.

Draconis ar-
boris fru-
ctus.

E S T autem hic fructus admirandus: nam sublata qua
integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à
natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmo-
re sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis
horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.

Sanguis Dra-
conis cur sic
dictus.

A B eo fructu denominationem proculdubio sumpsit ar-
bor, & eius lacryma, quæ ex illa per incisionem legitur, quam
ex Carthagine Peruana selectissimam aduehunt: vnde ve-
terum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur,
qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur,
omnino ignorarunt.

Draconis
historia.

M A G N A est arbor, cortice satis tenui, & qui facile
incidi potest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quæ Sanguinem
Draconis in lachryma, dicunt, ab eo differens, quem San-
guinem in pane vocant, quod in panes seu massas istic coga-
tur, quemadmodum resina in Castella.

Facultates,

V T E R Q V E liquor intro assumptus, alui profuuium
sistit, sic

ſiſtit, ſic etiam ventri illitus, aut clyſteribus inditus. Sanguinem vnde quaque manantem reprimat. Capitis deſluxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius pulvis capitis vertici inſperſus: vulnera recentia glutinat, gingivas à putrefactione liberat, & dentes ſtabilat. Eſt item color Pictoribus maximè expetitus.

TEMPERATUS eſt, & pauci caloris particeps.

MEMINI ante paucos annos nobis à Franciſco de Hollebecque Regis Hiſpaniarum Hortulano diligentiffimo, miſſos fuiſſe quosdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commiſſis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boisot virum doctiſſimum & rei herbariæ peritiſſimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olyſipone conſpexi) ſed ſubſequens hiems abſtulit: Fructus is erat Ceraſij magnitudine aut Oxymirſines, rotundus, tenui pelle contextus, qua ſublata, oſſeus nucleus conſpiciebatur, qualis eſt in fructu Ruſci: ſed is nullam animalis, nequæ draconculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat, verum rotundus erat & læuis, & vt dixi, totus oſſeus. Arboris, quæ Olyſipone obſeruauit, & in cuius cortice gumi ſanguinei coloris concretum inueni, iconem, in Stirpium à me per Hiſpanias obſeruatarum deſcriptione exhibeo.

Dragonalis.

Gummi ad podagram.

DABAT mihi idem Epiſcopus, Gummi genus (cuius arborem non poterat deſcribere) ex eodem continenti delatum, quo ſe podagrici iſtic purgant, in hunc modum.

Gummi ad podagram.

ILLIVS gummi fragmentum nucis ponticæ magnitudine, ſtillaticio aquæ liquore noctem integram macerant, poſtridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas vncias ſumunt, neque quidquam cibi ſuperingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat ſine moleſtia.

Facultates.

INSIPIDVM eſt & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dyſentericus.

HISPANVS quidam adoleſcens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (quæ altera parte

Quito.

parte leuia erant, & luteo colore; altera verò, aspera & admodum rubra, (seu ex rubro nigricantia) conicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filie, quam dysenteria miserè afflictari dicebat. Ilico adolescens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillaticio calicū rosarum liquore, eo die puella hauriendum dedit vespere, tantundem postridie mane, statimq; sisti cœpit fluxus, ita vt breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisierim, numquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui.

Cortex ad alui profluua.

Cortex alui
profluua fi-
stens.

PROFERT nouus orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guayacan, vt Gentiana amarus, adstrictionis & grati seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Exhibendi
ratio.

MAGNA est apud Indos æstimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluua, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticis fragmento donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarum Indiarum provinciis, multa purgantia medicamenta deferuntur, quorum magnæ sunt facultates: de quibus hic mentionem faciam, ut sint veluti Præfatio quedam in Historiam radicis Mechoacan.

Cassia solutiua.

INSULÆ Diuorum Dominici & Ioannis de Portu Cassia solutiua.
diuite, tanta quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiua, ut non modo Hispaniæ, sed etiam toti Europæ, atque ad eò vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onustæ vehuntur, quàm Cantabri ferrum mittunt.

QUÆ Venetiis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cum immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, ut parum vtilitatis præstaret. Nostra verò ex insulis prædictis, Delectus.
matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & ad eò recens, ut interdum sexagesimo postquam collecta est die, huc perferatur: & quia recens, gratiq; saporis, non tetri, ut quæ ex Oriente deferebatur, facilius vires suas exerit.

BENIGNE purgat & sine vlla alui perturbatione, Facultates.
em præsertim, deinde pituitam, postea quæ in meatibus & intestinis infarcta sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ea vtuntur: sanguinem purgat. Vtilis in omni morborum genere, sed maximè renum, & vrinæ, duabus horis ante cœnam sumpta. Desluxionibus prodest, duabus à leui cœna horis. Quotidianus eius vsus est ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit febrium ardoribus, & sitim extinguit. Assiduus illius vsus ante prandium aut cœnam, calculi generationem prohibet.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

DOSIS pulpæ eius est decem drachmarū, ad sesquiu-
ciam vsque; non exempta verò, quatuor vnciarum. Le-
nit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilis q̄ calore in-
fringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem
tendens.

IN istis insulis primum coli cæpit, postquam in nostram
potestatem venerunt.

➤ **N**ON desunt qui huius Auctoris iudicium improbent: siquidem
Orientalis cassia, cæteris paribus, longè præferenda est.

Fructus ad bilem.

EX maritimis Nicaragua & Nata (quæ sunt in noui
orbis continenti) inuehitur in Hispaniam medicamenti ge-
nus purgans, bilem præsertim.

Fructus bi-
lem euacuâs.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vastæ, castaneis si-
milis, sed calyce leui, non, vt illarum, echinato: eo calyce fru-
ctus continetur castaneis non multum absimilis, sed sine cor-
tice, & ferè quadratus, qui in duas partes diuisus est, inter-
cursante mediū, & totum deinde ambiēte pellicula.

Facultates.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exce-
ptus: si siccus, eius puluis ex vino aut gallinæ iusculo sumi-
tur; datur etiam tostus, vt minus purget: quocumque tan-
dem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quo
à purgatis obseruari solent, & preparatis prius vt decet hu-
moribus. Illud verò minimè prætereundum est, pelliculam
illam exteriorē & internam abiiciendam esse, alioqui gra-
uia symptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, a-
nimi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in
primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

Auellanæ
purgatrices.

NOVO orbe primum inuento, insula diui Dominici
quoddam genus Auellanæ misit, qua se Indi familiariter
purgabant. Postea Hispani necessitate compulsi, illis etiam
purgare se cæperūt, non sine vitæ discrimine. Colore & for-
ma nostri

ma nostris Auellanis similes sunt, putamine tenui, coloris spadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, sic ut multi, dulcedine illecti, decepti sint. Auellana-
rum histo-
ria.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat Ben magnū.
(nam Ben est duorum generum) Paruum autem ciceris Ben parū.
magnitudine est, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod
de Ben nuncupant, conficiunt, quo sibi casariam & barbam
inungunt deliciarum gratia.

VALIDISSIME pituitam & bilem supernè & in- Facultates,
fernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam assa-
tione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium,
flatus discutunt, & clysteribus iniecta, mediocriter eua-
cuant.

DOSIS est à dimidia drachma ad drachmam vnam:
sed assanda sunt. Calidi sunt temperamenti initio tertij gra-
dus, & sicci in secundo.

Noisettes purgatives.

Medecinier d'Espagne où les
Noix de Medecine.

Jatropha multifida Linnæi Class. 21.

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communi-
cata mihi fuit ab illustri viro D. Ioanne de Bracion, rei herbariæ stu-
diosissimo, nec vllis parcente sumptibus, vt suum hortum omni pere-
grinarum plantarum genere excoltissimum reddat.

Cæterùm Auellanam hanc, cuius iconem hîc exhibeo, lentus &
mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans;
hunc sequitur putamē minus solidum quàm in vulgaribus Auellanis,
id nucleum

id nucleum continet Auellanae magnitudine, candidum, solidum, Auellanae vulgaris aut iligneae glandis sapore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, vt interdum castaneæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclej
purgatorij.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania, Pineorum nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt plurimi harum regionum. *Croton Figlium* & *Class. 2.*

Descriptio.

NOSTRIS pineis similes sunt, nascentes in strobili magnis, quales sunt Mayzi spica mutica: molliori putamine, & nigriore quàm nostri pinei nuclej, rotundi, intus albi, pingues, & gustu dulces.

Facultates.

BILEM, pituitam, & aquas validissimè purgant: & licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem subducunt. Asti, neque tam valenter, neque cum tam magnis torsionibus purgant. Peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QUINQUE aut sex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, preparato prius conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus est, & obseruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obseruare oportet, quæ ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tertio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil imminuit.

Fabæ purgatrices.

Fabæ purga-
trices.

FABÆ purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt ceparum tunica exterior, illas per medium intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehementia supernè & infernè purgans, vt in vita discrimen sumentem coniciat. Assandæ deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuenda.

DATUR hic pulvis vino aut saccharo exceptus, ad Sumendira-
 cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. tio.

APVD Indos hoc medicamentum celebre est ob su- Facultates.
 mendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, &
 crassos humores, multo lenius & facilius quam superiora
 medicamenta purgant.

DANTVR in febris diuturnis & importunis, in colicis
 doloribus, & articularum morbis.

DOSIS esto assatarum à quaternario numero ad se-
 narium, pluriùme aut pauciorum, pro egri viribus.

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuæ nomine insigni-
 tos: sed nullus mihi conspectus est, qui fabæ purgatiuæ nostro auctori
 descriptæ conueniret, at potius inter Phaseolos, omnes recensendi vi-
 debantur.

Mimosa Scandens p. *Linnaei Class. 23*

Faves purgatives, de Monard.

Prior, cuius hinc iconem exhibemus, orbiculari ferè est forma, sed
 planus vtriusque & quodammodo puluinus, digiti vnus crassitie,
 duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquantulum ca-
 uo, qua videlicet hilus esse solet, & siliquæ, in qua continetur, adhæret:
 cortex durus & lignosus, læuis, ex rubro nigricans: quod intus conti-
 netur al-

Dolichos Ensiformis Linnæi Class. 17.

Haricot du Brésil, à fruit blanc; dont
les gousses ou siliques sont faites en forme d'Espée.

*Autre espèce d'Haricot du Bresil,
à petit fruit noir, & à ombilique blanc.*

nerur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea: sapore primum quali sunt omnia ferè legumina, sed illico linguam mordicante, & acris: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quale vulgo pingi solet, imitatur: ideo à quibusdam Cor Diui Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter Phaseolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olysipone essem, donatus sum Phaseoli genere ex Brasilia Americae prouinciæ delato, admodum recenti, pollicari latitudine, crasso, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti sessili: Eiusmodi quatuor aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallecente: ego dumtaxat iuniorẽ plantam vidi mihi semine natam, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quod minora erant, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui molliq̃ lanugine fuluescente obfusi. Brasiliæ Macouna vocant; similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, dumtaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olysipone in monasterio quodam Phaseoli genus vulgari nostrati adeò simile, vt nostrum putarem, pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo; at siliquæ scabræ sunt, breuiorẽs, & duplo latiorẽs quàm nostri vulgaris: fructus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adhæret, quæ candida est. Brasiliæ frequentem esse audiui, & Lusitanis istic habitantibus Faûa braua, id est, fabam siluestrem nuncupari.

Lac Pinipinichi.

IN omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicatur ex arbusculis Malorum similitudine, Indi Pinipinichi vocant: cuius rami recisi, lacteum humorem illico exsudant, aliquantulum densum, & viscosum, cuius tres aut quatuor guttæ sumptæ, validissimè per secessum purgant bilem & aquas.

BIBITUR ex vino, aut eius desiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLUD autem peculiare habet, quod si quis, eo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, subito eius operatio infringitur, & cessat.

SVMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus;

gantibus, somno abstinendum est, & ea obseruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, obseruari solent.

CALIDVS & ficcus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt & pernicioſa, quibus vti desitum est, postquam Mechoacan receptum est, cuius vsus minime periculosus est. Et ad ipsum, tamquam ad medicamentum præstantissimum confugerunt non solum nostri, sed omnes etiam Indiarum incolæ. De quo nunc acturi sumus.

Mechoacan.

MECHOACAN radix est ante viginti annos pri- Mechoacan.
mum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus supra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortesius, anno 1524.

IAM vidimus apud Franciscanos huius vrbis nascentem Forma.
tem, ex ipsa prouincia Mechoacan nauim delatam, multis ramis luxuriantem supra terram expansis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas scandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem desinentibus, secundum pediculum amplis, fibrosis, aded verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri sicci magnitudine, racematim coherente, qui Septembri matureſcit: radice crassa, vitis albe seu Bryoniae modo, vt non defuerint qui eandem plantam esse putarent, aut saltem ei congenerem: sed multum differunt, nam Bryonia radix viridis & sicca admodum acris est: Mechoacan verò insipida & sine acrimonia.

MILII semine obruta seruatur hac radix, aut lino picato seu resinato inuoluta.

CÆTERVM nunc ex ~~Continenti~~ Mechoacan
alterum. aduehitur Mechoacan, natum circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter colitur, & magno in vsu est, ob eius mirabiles effectus) longè
e præstan-

Forma.

præstātius eo quod ex noua Hispania adferri cōsuevit: cuius flos, semē & ramuli etiam allati sunt. Erat verò is flos quasi mali aurea, quinque foliis constans maioribus, è cuius umbilico protuberat calyx siue vesicula quedam auellana magnitudine, membrana constans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuissima pellicula secretas diuiditur, & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur, quæ molli & spongiosa terra excepta, commodè nascuntur.

Ex huius radice fit conserua varij generis, Cydoniorum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius sacco, quæ in deliciis esse possunt: nam vt radix est insipida, faciliè saccharum recipit, quocumque tandem modo paretur.

MOLESTA non est huius radice sumptio, quia nullius mali saporis est particeps, ideòque pueris, senibus aliisq; qui cetera medicamenta respuunt, utilis est.

Facultates.

PITUITAM præsertim & aquas educit. Ictericum, cephalæam, strumas, & epilepsiam curat, veteresq; defluxiones sistit, articulorum, coli & renum doloribus utilis est. Conuenit etiam vteri doloribus, asthmatis, tussi veteri, febribus & lue venerea vexatis.

Exhibendi ratio.

HUIUS autem radice sumenda ratio talis est. Purgato prius corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & diata, pro medici iudicio; huius radice leuiter contusa puluis vino albo maceratus, aut aqua sceniculi, anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert) summo mane propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adolescentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupo nouem infusionum. Dimidia post sumptum hoc medicamentum hora somnus conceditur, iis præsertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta purgatione, datur iusculum, & paulo post cibus, qualis his dari solet qui sese purgant.

Puluis.

FIVNT nonnumquam ex eodem pulvere catapotia Catapotia.
coriandri sicci magnitudine.

IN manu autē est Medici, * aut eius qui sumpserit, eam
 humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sum-
 pto paucillo iusclo, aut alia re, eius operatio ilico cessat.

MITTIT nobis Promontorium D. Helena, quod in Mechoacan
siluestris.
 eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus
 siluestrius, quod graua Symptomata excitat, vt vomitus
 immodicos, tormina, & alui profluvia, quam ob causam
 Scammonea nuncupatur: sed nemo (periculo semel facto)
 vitur. Simile est alteri cum folio, tum sarmentis, tum ra-
 dice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimo-
 nia nonnihil habet.

Missā sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo feminis Me-
 choacan genera, vnum breui calyculo siue siliqua, femineque nigro,
 quale est Scammonij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore
 aliquantum calyculo, & femine rufo, & quam superius longiore, te-
 nerioreque: Vtriusque filiqua parte inferiore lanuginosa est.

Ex vtriusque femine natæ sunt nobis, & aliquot alius rei herbariæ
 studiosis plantæ, quas subsequēntis hiemis iniuria sustulit. Prodiabant
 Scammonij aut Conuoluoli modo, deinde multis sarmentis proxima
 pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maio-
 ris, sed tenerioribus & colore magis fuluescēte.

* Negat Ioan. Fragofus Regis Catholici Medicus, iusclo aut alio
 cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sisti aut infringi, & quoti-
 diana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostri Auctoris in
 Pinipinichi opinionem reprobat.

Meminit Petrus Cieça parte prima Peruanæ historiæ, in prouincia Radix
Quimbaya.
 Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam
 radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum bra-
 chiali longitudine aquæ sextatio per noctem maceretur in vase ali-
 quo, maiorem aquæ partem ea nocte absument. Ex ea quæ supererit a-
 qua, qui tres vncias sumpserit, adeo benignè purgabitur, & sine mole-
 stia, vt si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisset
 scribit magno purgatorum commodo.

Piper.

TOTO Continentis tractu in quo Nata, Carthago,
 & etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam
 oblongi, quod maiore acrimonia præditum est Orientali,
 magisque aromaticum, & iucundiore odore spirat, quam

Axi.
Capsicum.

Forma.

Pipere long.

Piper longum Linnæi Class. 2.

Capsici historia.

Facultates.

Axi seu Capsicum ; quinetiam præfertur Piperi nigro, cum saporis tum suauitatis causa.

ALTÆ cuiusdam plantæ fructus est oblongus, crassitie quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & coniuncto ordine dispositis, seminis plantaginis modo. quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

Nec prætermittendum est Piper ex Indiis nostris missum, quandoquidem non modo in medicum vsus receptum est, sed planta est excellentissima, & toti Hispaniæ notissima: nam nullus est hortus, in quo non seratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excrescentem.

FOLIO est viridi, ocymo latifolio simili, flore albo, ex quo pullulat fructus diuersæ formæ, oblongus, rotundus, Melopeponis forma, aut cerasiorum, sed immaturus viridis est, maturus verò colore rubro gratissimo.

PARTICVLATIM concisum & iusculo maceratum, meliorem saporem edulis conciliat, quam Piper vulgare, ideoq; eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Maluccis insulis & Calecutio delata cõmendantur, in eo solum differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc sola satione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsus, minore dispendio, & maiore commodo.

FLATVS discutit, vtile pectori & perfrictionibus, calescitq; & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto ferè gradu particeps.

Capsicum hoc, seu Piper Indicum (Americum potius) diligentissime colitur tota Castella cum ab hortulanis, tum à mulieribus in fenestris ædium suarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum vigente tum

CAPSIUM. annuum 69

Linnaei
Class. 5.

Poivre d'Espagne ou de Portugal Poivre, Poivre des Cayennes,
Poivre d'Inde, Poivre de Guinée, Piment, Corail de jardin en gousses
Piment de Guinée & Foulie, par les Chinois.
Poivre d'Inde, à Stiques longues et pendantes.

Poivre du Bresil, à siliques courtes

Capsicum frutescens Linnæi Class 5.

gente tum sicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noster auctor ait) forma: sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flavescente, in Lusitania, monasterio quodam circa Olyfiponem.

Aliud Capsici genus obseruavi in nonnullis Lusitania locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis Solani ferè, aliquantulum angustioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricãte, vbi maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Capsici modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum. Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hieme. Illi vocant Pimienta de Bresil, hoc est, Piper Brasilianum, in qua prouincia abundantè nasci, multipliciq; in vsu esse intelligo.

Ceuadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina cuiusdam planta Ceuadilla istic vocata, id est, Hordeolum, à similitudine quam cum nostro hordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus eo, lini semine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Etenim nunquã auditum est plantam aliquam adeò vrente, & caustica vi præditam; sic, vt vbi cauterium necessarium est in gangrenis, & putridis impurisque vlceribus easdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes in vlceribus necat, putridaque vlcera expurgat puluis eius sensim eis inspersus, maiore minorèue quantitate, pro vlceris magnitudine, adhibitis præseruatiuis, quæ in huiusmodi remedijs vsurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringere volunt, puluerem stillaticio rosarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumq; aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangrenis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

Ceuadilla.

Facultates.

EADEM ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infestantur.

CALIDVM est hoc semen in quarto gradu, eoque etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

Sulphur
Quitense.

MITTIT nobis Quito prouincia Peruana Sulphur viuum præstantissimum, vt vitrum translucidum, colore auri sincerimi, cuius fragmētum pusillum lucernæ adpositum, odorem maximum Sulphuris ei aculatur fumo viridi permistum: & antequam incendatur, nullum Sulphuris odorem præbet.

Facultates.

HVIUS puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faciei vespere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo sumptus, coli doloribus, nephritidi, neruorumq; contractionibus & ictero vtilis est. Calidum et siccum est hoc sulphur summo excessu.

Sulphur Ni-
caraguanū.

EX Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, densum, & expers transparentiæ, nihilq; cum alio commune habens præter odorem.

Ad Erysipelas.

Medicamē-
tum ad ignē
sacrum.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam antè descriptum, Peruana Carthagine attulerat placentā quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidā, tametsi bis mille ferè milliaribus allata esset. Eius paucillum me præsentē dissoluit aquæ rosacæ stillaticio liquore, & eo faciem filij sui, qui erysipelate laborabat, illiuit: postridie simili liquore calente faciem illius abluir: facies adeò integra & sana reddita est, atque si erysipelate non laborasset.

CONFECTAM verò referebat hanc placentam è lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayxi foliis educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos despumando: colatos deinde rursus decoquunt, donec ad vnguenti consistentiam aut etiam densiorem reducerint.

Carlo Sancto.

ANTE triennium ex Mechoacan prouincia delata est
quedam

quædam radix Carlo Sancto dicta, cuius insignes facultates prædicant.

Carlo sancto.

NOSTRO lupulo similis est, & perticis se conuoluit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur; folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo aliæ radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candicante: cortex qui facile separatur, cuiusq; vsus est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice spoliatus, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt.

Descriptio.

NASCITUR temperatissimis prouinciæ Mechoacan locis, solo neque nimium sicco, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus.

Natales.

RADICIS cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliosque humores ex capite elicit, eamque ob causam rheumatismos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est.

Facultates.

IDEM commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit, eosque à scabritia & corruptione liberat, orisque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

PVLVERIS eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canelleue decocto sumptus, vuluam obstructionibus liberat, mensesq; prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialthææ inuncto.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sym-

pathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt antè, sumptus, aut illius decoctum hoc modo preparatum.

Carlo san-
cto decoctū.

RADICIS minutim concisæ drachmæ duæ in ^{tribus} aquæ sextarijs & dimidio coquuntur ad dimidias, corticis citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canelle drachmæ duæ statim iniiciuntur, ac denno feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vncia singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamen prius vt decet corpore.

H V N C puluerem, & decoctū nonnulli in morbi gallici affectibus, atq. etiam Epilepsia cōmendant. Alterum experiri nō admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remedijs abundemus. Alterius periculum faciam in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam Epilepsiam in adultis tollere, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

Radix D.
Helenæ, &
eius histo-
ria.

EX portu S. Helenæ, qui est in provincia Florida, adferuntur radices quedam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigra, intus alba, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, fiunt precarie spherulæ, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, durig, & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terrā diffundit, foliaq. ampla & viridia admodum profert.

Natales.

NASCITUR locis humidis; sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur.

Facultates.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totumq. corpus sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquirunt, suo grato odore roborant.

ILLIUS puluis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, vrinæ difficultatibus, & nephritide commendatur.

Vt ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cypeti genus aliquod referri poterit.

Guacatanæ.

MISSA nobis est ex Hispania noua plantula quedam candidans.

andicans (sed sine radice) Indis Guacatanè nuncupata, Guacatanè
nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora, quæ an
florem aut semen proferat, ignoro.

AD hæmorrhoides commendatur hac ratione. Eius Facultates
planta decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, hæ-
morrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum
eiusdem plantæ puluere insperguntur.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacumque
corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissimo
huius puluere inspergatur, & pannus lineus superimpona-
tur: nam ilico adhaerebit Cerati modo, nec inde amouebi-
tur, nisi dolore mitigato.

EIVS puluis leuibus vulneribus impositus, præsertim
inguinum, ea mundat & ad cicatricem perducit.

MISSÆ item sunt ad me aliquot aliæ plantæ, sine no-
mine, quarum vnus ex aqua decoctum calidè sumptum,
pectoris vitiiis auxilio est.

ALTERA, quæ partus mortuos, secundasq; morantes
trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cùm maximè viget) quispiã colligere
volens dumtaxat contingat, ilico flaccescit & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis
tamè eã attingat, statim cõtrahitur: vt brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & iis-
dem facultatibus præditus.

MVLTA præterea alia medicamenta in Indiis nostris
inueniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tem-
pore (vt iis vti possimus) innotescunt: vt ex eorum quæ ha-
ctenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere licet, quandoqui-
dem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, ho-
rum vsu curati sunt.

QUÆ omnia meæ diligentie accepta ferre oportet, &
primæ huius meæ historiae parti, quæ per vniuersum orbem
adinodum

admodum celebris fuit, ob medicamentorum quæ in ea continentur descriptionem.

ET vt omnes intelligant quàm utilis meus hic liber fuerit, subiicere hîc libet Epistolam ad me scriptam ex Peruana vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inuenti sunt in Peru lapides Bezaares, Orientalibus haud inferiores viribus: de quibus Deo volente in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium est Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; militiam in his regionibus secutum, ad te scribere de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viros propensio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorùmque facultatibus euulgasti, & laudem quam eo libro hîc consecutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Et enim satis commendare non possim vtilitatem quam hîc attulit tuus iste liber, cùm ex eo rationem consecuti simus, qua medicamentis vtendum sit, ex quibus sine methodo antè vsurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

IAM sunt plures quàm viginti octo anni, quòd militiam sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum quæ à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis commeantium magna ex parte negligentiam & inscitiam, quibus publica vtilitas (quam tamen summam præstare possent) cura non est, sed vt quæstui dumtaxat seruiant.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentius perpenſa, animalium

Animal lapidem Bezar gigneus,

genus

genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile iis hircis (nisi quod cornibus orbū est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rufi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, vt solo tormentorum aneorum ictu adsequi possimus.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex his quæ dixi animalibus confecimus; cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo, & prouectioris ætatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus; quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis inseruirent, deduxeramus qua corporis parte lapides hæc animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, donec eas postea ruminatas in ventriculum traiciant. Ibi puerum illico interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset; eum tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in pretio, eosq; in Idolorum suorum delubris, quæ Guacas vocant, & alia etiam pretiosissima quæque offerre solent, veluti aurum, argētum, gemmas, monilia, animalia, & pueros.

Guacas.

ILLVD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus istis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Ma-

Animal Bezaares lapides gignens in solis Peruanis montibus.

tañon,

rañon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui; attamen nusquam hæc animalia conspexi, quàm in solis huius regni Peru montibus.

Facultates.

E GO qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro sumptos, aut foris impositos mirificè venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa hùc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo consiciendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperso nonnulli leuamen senserint: verùm si toxico recenti illita sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

EX animalis igitur quod primum secuimus bursula, nouem lapides exemimus, qui Naturæ beneficio istic creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, quæ in bursulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

OBSERVANDVM autem est, sola quæ pascuntur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam quæ in planis pabulum sumunt, vt herbas minus salubres depascuntur, sic etiam lapides eorum, tametsi vtilis, iis viribus non pollent, quibus ÷ præditi sunt qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

COEPI MV S iis vt i eo ordine quem in tuo libro docuisti, & aduersus eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset referre. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modò Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Quantum ad me atti-

net, vt

net, vt aliquam animi gratitudinem ostendam pro beneficio accepto, opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidib. minto: si eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiusdem opera, an eos acceperis mihi significare poteris; etiam, quæ uoles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui sum obseruantissimus.

N V N C capsulam accipies in qua Phaseoli genus inuenies, quod Martij initio tantummodo ferendum erit, ne frigore ledatur. Planta est fabæ similis, minor tamen, fructū in siliquis ferens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides sapiūt) cum sale manducati, validè bilem, mediocriter pituitam, & sine molestia hydropicorum aquas euacuant: eosdem effectus præbēt sicci triti & ex vino sumpti: sed cibum paratum habere conuenit; quia si validius quàm necesse sit, purgent, cibo sumpto earum uehementia ilicò infringetur.

Phaseolus
Peruanus.

[Ex Hispaniis missum fuit Imp. Maximiliano II. felicis. memorie, anno ante quàm nobis adimeretur, Phaseoli genus, colore Macouñæ simili, sed planiore longioreque forma, & hilo non admodum magno. Huic nomen adscriptum erat *Haba de India*, id est Fabæ Indica: fortè id erit quod hoc loco ab Auctore describitur.]

P L A N T A M etiam quandam hic in planis nascentem graminis modo, magnis facultatibus præditam: siquidem eius decoctum gargarisatum, rheumatismis, gutturis phlegmonibus, aliisq; vitiis auxilio est: manducata, multam pituitam educit, ideòque morbis superioribus, & capitis doloribus utilis. Denominationem à me sumpsit hæc plāta, quòd mihi familiaris eius vsus sit, & aliis, vt vt. antur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

Planta graminis similis.

F R U C T V M item arboris cuiusdam, quæ solummodo in hac prouincia nascitur, Ilicis magnitudine, cortice Cerri ægyptopis simili, foliis fraxini. Magnis viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fri-

Molle, cuius antè mentionem feci, describere uideatur.

cati stabili-

cati stabiliuntur, gingivæ abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulveri corticis illis insperso impositi, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiūxi, suffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplastris utilis.

Ex eius fructu salutiferam admodum potionem Indi conficiunt. Eum istic seri & nasci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita est hæc arbor facultates, tum etiam quia novum arboris genus est, & omni tempore odoratum.

Fructus vicerarius.

INDVS quidam Aethiopissam meum mancipium, malignis vlceribus & inueteratis vexatam, pulvere cuiusdam fructus iis insperso, ea mundavit, exesa putrida illa carne, deinde eundem puluerē cum ellychnio vlceribus sanis imposuit ad carnem generandam, vlcusque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, sic vt eo vulgari-ter vescantur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persicæ mali nuci similem continens, cuius concremata puluis ad ea quæ nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nuce continetur, ad eò noxium esse, & deleteria facultate præditum, vt seu vir, siue animal eo vescatur, præsentaneam mortem sibi moliat, cui nullo remedio occurrì potest, tamquam sublimatum aut corrodens aliud medicamentum sumpsisset.

Planta sanguineos sudores excilians.

IN vrbe Posto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, solo cuiusdam plantæ succo artubus & parti affectæ illito. Aegros deinde stragulis egregiè tegebat ad sudorem prouocandum: sudor è partibus illitis emanans, merus sanguis erat, quem lineis pannis abstergebat; atque ita in curatione pergebat, donec satis sudasse putaret, optimis interea cibus eos alens. Eo remedio multi morbi de-

morbi deplorati curabantur, imo ægri iuniores & robustiores ab eius vsu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonstraret.

ARBOR quædam hîc inuenitur materie spongiosa, ex qua Indi numquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculũ minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam siue ignem accedunt, aut quos solummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.

Arbor venereos stimulos domans

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hic curantur herba quadam Centella nuncupata: siquidem ea trita, tumoribusq; imposita, ilico pustulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino resoluator. Sæpius istas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hispanos eis vti vidi.

Centella, & eius facultates.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, quæ est in prouincia Chile, quidam Indi captiui suras sibi amputarunt, & eas assas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiusdam plantæ folia vulneribus imponentes, ilico sanguinẽ sistebant.

HERBÆ & arbores Hispanicis similes, admodum pauca hîc inueniuntur, quia solum eas non alit. In Hispania noua (cũ primum in nostram potestatem redacta est) multe arbores & plantæ Castellanis similes inuenta sunt, tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hîc Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citrj magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, vt & plerasque alias immunditias.

Colubri.

Aranei.

Buffones.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tantiq; vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob custodũ, qui Aethiopes sunt plerumque, negligentiam.

Vultures.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus

montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illæ aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, ut ne vna quidem intra mensem ei viuæ relicta sit: omnes autem tremantes & tabescentes moriebantur. Adferrebant nonnulli causam naturalem, cum in montibus frigidissimis, vbi singulis diebus pluit, educatæ essent, calorem illum planitie, in quam nullæ vnquam pluuie decidit, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quod in planitie illa, quæ octo dumtaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem verò plus mille miliaribus porrigitur, nunquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferina & humana victitant,) deguntq; à Charças ad Chile vsque Peruanas prouincias.

Planta quæ
est alexi
pharmacum

EST verò ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hispanicæ haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita, venenū extinguit, & à symptomatis illis liberat quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro æstimant Hispani, eam plantam se inuenisse, quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui duntaxat illis formidabiles erant, toxicum illius præsentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & duriorē carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITUR autem eadem regione, vbi fit toxicum, & (tametsi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde perniciēs adfertur.

HÆC omnia è scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multe plantæ his similes in nostris Indiis nascantur, quæ nobis ignotæ sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiamsi nos morientes videant, aut in carcerem coniciantur: quòd si quedam ex prædictis, & aliæ nonnullæ nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscentes, omnia quæ sciunt aperiunt.

VERVM prolixior esse nolo, quòd ignorem an hæc epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, prolixiores dabò de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hinc nascentibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò studiosus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI mihi ignotus sit qui has ad me dedit; videtur tamen naturalium rerum studiosus, idcoq; mihi amplectendus. Nam vt militis munus est, perpetuò in armis versari, sanguinem profundere, & alia militaria munia exercere; laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cum militaret in exercitu Antonij & Cleopatræ, quocumque tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia præterea Naturæ miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros qui toto orbe celebrantur, composuit, vt maiorem laudem scribendo sit consecutus, quàm si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque muliū huic viro debeo, cum propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar
Peruanus ab
Orientali
differt.

PLANTARVM quas ad me misit, facultates experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapidés Bezaares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, que dentibus attrita, mera terra est insipida, potiusque infrigidare, quam calefacere videtur. Fabæ magnitudine plerumque sunt: inveniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte sunt planiores. Ego vnum comminui, eiusque puluerem adolescenti, quem venenum hausisse dicebant, propinaui, & nescio an huius pulueris, aliorumue medicamentorum beneficio, sanatus est. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historiae medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, que magnam omnibus oblectationem adferent, & praesertim ægris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

QVID QVID verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamentis collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

ILLVD verò animaduertere oportet, omnia que nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis vtendum. si quis illa sumere volet.

FINIS.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS

IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS
medicamentis ex Occidentali India delatis,
quorum in Medicina vsus est: auctore D. Ni-
colao Monardis.

A.			
Aiotochtli	pagina 54	Caraña, & eius facultates	6,7
Alexipharmacum est Tabaco	21	Carbunculis medetur Tabaco	21
Ambarum colliquatum	3	çarçaparilla & eius historia	36
Ambar griseū 9 est Bitumē, ead.		eius delectus, nominis occasio,	
non est sperma Balenæ	10	& præparandæ apud Indos ra-	
eius delectus & facultates	10	tio	ibidem
Emplastrum ex eo	11	Altera præparandæ ratio, &	
inebriat	12	vtendæ modus	37
Animallapidē Bezar gignēs	76,77	çarçæ syrupus, & vtendi ratio	39
Anime	3,4	çarçæ puluis, & vtendi ratio	39
Aranci	81	çarçæ aqua	39,40
Arbor venereos stimulos domans		vnde inferatur	40
81		eius historia, & exhibendæ ra-	
Armadillo	52	tio 41 ex ea catapotia	42
eius facultates	ibidem	Carlo sancto, eius descriptio, nata-	
Anisum	23	les, & facultates.	73
Articulorum dolori Tabaco pro-		eius decoctum	74
dest	20	Cassia solutiua, eius delectus &	
Auellanæ purgatrices, earum hi-		facultates	57
storia & facultates	58. & 59	Catapotia pro sterilibus	11
Axi.	68	Centella, & eius facultates	81
B.		Ceudadilla, & eius facultates	71
Balsamum, & eius extrahendi ra-		Charabe, & eius natales	3
tio 13 æstimatio & vsus 14		China 33 eius historia, nata-	
interius assumptum, foris ad-		tales, vsus, & præparandæ ra-	
ditum, & cheirurgicis medica-		tio. 34 Aquæ Chinæ sumen-	
mentis additum	15. & 16	dæ modus ibid. eius faculta-	
putius	17	tes & temperamentum.	36
Balsami arboris historia	17	Cicinum oleum	7
fructus	ibidem	Colubri	81
Bangue	23	Contrayerua	28
Ben magnum & paruum, atque		Copal	3
earum facultates	59	Copalcahuicel	4
Bezar lapis	76		
eius facultates	78	D.	
Bitumen, & eius facultates	9	Draconis arboris fructus	54
Buffones	81	eius historia	ibidem
		Dragonis	55
C.		E.	
Capsicum, eius forma, historia, &		Emplastrum ex ambato	11
facultates	68	Emplastrum stomachicum	6

Encubertado	52	pulvis, & earapotia	66
Erysipelatis curatio	72	Medicamentum ad ignem sacrum	
F.			
Fabæ purgatrices, & earum facultates	60	Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici	30
Fructus ad bilem, & eius facultates	58	Molle, eius historia, natales & facultates	46, 79
Fructus dysentericus ex Quito	55	Morbus Gallicus	28, 29
Fructus ulceratus	80	Neapolitanus	29
G.			
Gangrænis medetur Tabaco	21	Naphtha	9
Guacas.	77	Nephritidi Tabaco prodest	20
Guayacan 28 & eius historia	30	Nicotiana	24
eius decoctum atque usus	31	Nuclei Pinei purgantes, eorum descriptio & facultates	60
Guayaci facultates, & Serapium ex eo	32	O.	
Guacatane, & eius facultates.	75	Ocoçol	12
Guayaquil	40	Oleum cicinum	7
Gummi ad podagram, & eius facultates	55	eius facultates	ibid.
H.			
Herba Ioannis infantis: eius historia & facultates	27	Oleum ex Liquid-ambar	13
Herba Reginæ	24	Oleorum eliciendorum ratio	7
Herba sancta	24	Oleum ficis infernalis	7
Huourahé, eius historia & facultates	33	Opium	23
L.			
Lacerti Caymanes	51	P.	
Lacerti magnitudo ingens	ibid.	Pauame & eius historia	43
Lapis Præsius	49	delectus, temperamentum, & facultates	44
Lapis Tiburonum, & eius facultates	50	eius decocti parandi ratio	ibidem
Lapis Caymanum, & eius facultates	51	Perebecenic	24
Lapis rimas pedum curans	52	Petum, & eius genera duo	24
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates	49	eius natales, & facultates	27
Lignum nephriticum	48	Picielt	18
Lignum aromaticum	48	Pilulæ famem, sitimque sedantes	23
Lignum Indicum	30	Pinipinichi	64
Liquid-Ambar, & eius facultates	12, 13	Piper	67
Lues venerea	28, 29	Phaseolus Peruanus	79
M.			
Manati piscis	50	Planta gramini similis	ibid.
Mechacacan, & eius forma	65, 67	Planta sanguineos sudores excilians	80
eius facultates, exhibendi ratio,		Planta quæ est alexipharmacum	82
		Polypo Tabaco prodest	22
		Præsius lapis	49
		Q.	
		Quimbaya radix	67
		R.	
		Radices venenis aduersantes	27
		Radix Quimbaya	67
		Radix S. Helenæ. eius historia, natales, &	

I N D E X.

tales, & facult.	74	T.	
Raphanus	23	Tabaco	18 eius natales & facultates ibid. Serapium ex eo 19 crudiratus ventriculi prodest ibid. alexipharmacum est 21 eius experiendi aduersus venena occasio 21 eius vsus Indis frequens 22
Resina Balsami facultatibus prædita	17	Tacamahaca, & eius facultates	5
Resina Carthaginiensis, & eius facultates	ibid.	Tattou	54
Ricinus Americus	8. & 9	Tiburou piscis	50
S.		Toçot guebit	4
Sanguis draconis : & cur sic dictus 54 eius historia, & facultates	ibid.	V.	
Sassafras 43 quæ & Pauame ibid. eius historia	44	Vteri suffocationi Tabaco prodest	20
Scabies Hispanica	29	Vulneribus recentibus medetur Tabaco	21
Serapium ex Tabaco	19	Vulneribus animalium	21
Serpigo Indica	19	Vultures	81
Solanum furiosum	23	X.	
Succinum non est lachryma	4	Xelochopali	4
Sulphur Nicaraganum	72		
Sulphur Quitense, & eius facultates	ibid.		

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 10. versu 29, infarcti 13. 31, imitationem 15. 3, rapicupit. tum e. 4. quæ app. pronunciatum. ~~330~~ Febris 38. 28, consumptionem, 51, 52, Panamam.

Londini emi anno 1579. in Mertatorum porticu de Gallo nauclero Phaseoli genus, quod è Brasiliã Noui orbis prouincia aduectum asferebat. Nostro vulgari maior est is Phaseolus latiorque, nec minus colore variat: etenim nunc flavus est, aut omnino niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis purpureisque maculis distinctus. De simili planta natum referebat, qualis Europæa est, nostrumque saporis gratia & bonitate longè superare, si eodem modo decoquatur.

Eius iconem ad vitium expressam, in Herbariæ rei studiosorum gratiam ad huius libelli calcem (quoniam suo loco inseri non potuit) reponendam curauimus. Pertinet verò ad finem Annotationum in cap. de Fabis purgat.

SIMPLICIUM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELATO-
RVM, QVORVM IN MEDICINA
VSVS EST, HISTORIAE
LIBER TERTIVS:

Hispanico sermone nuper descriptus à D. N I C O-
L A O M O N A R D E S, Hispalensi Medico:

Nunc verò primùm Latio donatus, & notis illustratus
à C A R O L O C L V S I O A.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXXXII.